

Marcin Kasprzycki

**Plany reorganizacji Służby
Bezpieczeństwa szczebla
powiatowego i wojewódzkiego
opracowywane w Ministerstwie
Spraw Wewnętrznych w latach
1971-1973 (z uwzględnieniem
przygotowań do niej w woje-
wództwie krakowskim)**

Po zmianach na szczytach władzy partyjno-państwowej będących efektem tragicznych wydarzeń na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. nowe kierownictwo PZPR zapowiedziało działania zmierzające do modernizacji państwa. Edward Gierek, przemawiając na VIII Plenum KC PZPR w lutym 1971 r., rysował wizję nowej industrializacji kraju, połączonej z rozbudową infrastruktury i „otwarcie” na Zachód¹. Do tego potrzeba było także sprawnie działającego aparatu represji. Jak się wydaje, inicjatorem prac, które w sposób istotny zreformowałyby dotychczasową strukturę organizacyjną MSW i podległych jednostek, był nowy minister spraw wewnętrznych gen. Franciszek Szlachcic. We wspomnieniach wydanych w 1990 r. kreował się jako zwolennik reformowania podległego mu resortu w kierunku przywrócenia równowagi między pionami MO i SB, zachwianej według niego na korzyść policji politycznej². Pierwszym krokiem organizacyjnym było wydanie przez ministra Szlachcica zarządzenia nr 050/71 z 26 marca 1971 r. powołującego Komisję ds. Usprawnienia Organizacji Pracy, której miał przewodniczyć płk Bogusław Stachura, podsekretarz stanu w MSW. W jej skład weszli przede wszystkim zastępcy dyrektorów pionów operacyjnych i technicznych SB oraz MO, a także naczelnicy wydziałów wybranych departamentów MSW³.

¹ W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1970–1980*, Warszawa 2011, s. 23.

² F. Szlachcic, *Gorzki smak władzy. Wspomnienia*, Warszawa 1990, s. 191.

³ AIPN, 0296/41, t. 1, Organizacja pracy i zasady funkcjonowania Departamentu III MSW, Zarządzenie nr 050/71 ministra spraw wewnętrznych z 26 III 1971 r., k. 476–477.

Celem Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy jako organu doradczego kierownictwa resortu miało być analizowanie i przedstawianie wniosków dotyczących m.in.:

- „1) racjonalizacji form i metod pracy w centrali i poszczególnych jej ogniwach organizacyjnych,
- 2) zadań, zakresów, kierunków działania oraz współdziałania służb (pionów) i jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych [...],
- 3) struktury organizacyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i komend MO (wojewódzkich, powiatowych, dzielnicowych, komisariatów i posterunków),
- 4) organizacji pracy w jednostkach resortu [...].

Ponadto przewodniczący komisji został upoważniony do tworzenia spośród jej członków zespołów specjalistycznych do opracowania poszczególnych zagadnień⁷⁴.

W kwietniu 1971 r. członkowie komisji wyłonili ze swego składu pięć specjalistycznych zespołów, które miały za zadanie szczegółowo zająć się pracami analitycznymi w obrębie wyznaczonych „problemów:

- zespół I ds. zadań, zakresów działania i struktur organizacyjnych jednostek podstawowych i pomocniczych Służby Bezpieczeństwa i Służby Milicji w układzie poziomym i pionowym oraz szkół MSW,
- zespół II ds. zarządzania, kierowania i organizacji pracy w jednostkach i komórkach resortu,
- zespół III ds. współdziałania i koordynacji działań służb, pionów i jednostek resortu oraz z innymi resortami,
- zespół IV ds. doboru kadr, płac i warunków pracy,
- zespół V ds. weryfikacji i kodyfikacji resortowych aktów prawnych⁷⁵.

Na tym Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy nie poprzestała. Zaplanowano szereg prac badawczych, które realizowano w utworzonych podzespołach, także na podstawie badań ankietowych oraz rozmów i konsultacji z kierownictwem komórek organizacyjnych poszczególnych szczebli MSW. Jednym z tematów, jakim zamierzał zająć się jeden z podzespołów, była zasadność powołania przy komendach dzielnicowych referatów Służby Bezpieczeństwa. Jednak jeszcze w tym samym roku po przeprowadzeniu badań sondażowych uznano ten pomysł za nieuzasadniony⁶.

W kontekście prac reformujących działalność SB najistotniejsza wydawała się decyzja nr 2/71 przewodniczącego Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy z 7 czerwca 1971 r. w sprawie zakresu badań nad strukturą etatową i organizacyjną służby milicji i służby bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO i podległych jednostek⁷. Zwłaszcza SB w powiatach funkcjonowała na niemal

⁴ *Ibidem*.

⁵ AIPN, 1585/331, Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy w resorcie spraw wewnętrznych 1971–1972, Ocena stanu i dotychczasowych efektów działalności Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy w resorcie spraw wewnętrznych, 21 XII 1971 r., k. 3 v.

⁶ *Ibidem*, k. 7.

⁷ AIPN, 1585/314, Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy MSW 1972 r., Decyzja nr 2/71 z 7 VI 1971 r., k. 233.

niezmienionych zasadach od 1957 r., co w kontekście ogłoszonej przez ekipę Gierka strategii „przyspieszonego rozwoju” wymagało podjęcia prac reformujących ją⁸.

Na mocy tej decyzji powołano zespół badawczy pod kierunkiem płk. Mariana Lipki, starszego inspektora Głównego Inspektoratu MSW. Kierownicy wszystkich pozostałych zespołów Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy zostali zobowiązani do udzielania wszechstronnej pomocy w celu skoordynowania całości prac badawczych i właściwego wykorzystania zebranych materiałów.

W myśl ustaleń zespół badawczy swoimi pracami miał objąć 34 komendy MO w województwach: gdańskim, katowickim, krakowskim, lubelskim, łódzkim, poznańskim, warszawskim i wrocławskim, w tym skoncentrowano uwagę na 8 komendach miejskich różnych typów, 4 komendach dzielnicowych, 22 komendach powiatowych oraz 9 komisariatach i 20 posterunkach MO podległym tym komendom⁹. W odniesieniu do województwa krakowskiego wytypowano KM MO w Krakowie wraz z KD MO Stare Miasto, KM MO w Jaworznie, KP MO w Oświęcimiu wraz z posterunkiem MO w Osieku, a także Komendę Miejską i Powiatową MO w Nowym Sączu wraz z posterunkiem MO w Łącku¹⁰.

Jak tłumaczono, wybór nie był przypadkowy, bowiem jednostki te odzwierciedlać miały zróżnicowanie wynikające z bieżącej i perspektywicznej sytuacji demograficznej, społeczno-politycznej, ekonomicznej, geograficzno-kryminalnej oraz strategicznej.

W swojej pracy zespół miał za zadanie poddać analizie kilka obszarów funkcjonowania wytypowanych jednostek MO i SB:

- stany etatowe w wymienionych jednostkach oraz ich rozmieszczenie,
- merytoryczna trafność podziału organizacyjnego w jednostce pod względem rzeczowym i funkcjonalnym, tak w świetle obowiązujących przepisów, jak i działania w praktyce,
- stopień obciążenia pracą funkcjonariuszy i ich przełożonych,
- ekonomika działania w aspekcie najbardziej racjonalnego wykorzystania czasu, kwalifikacji oraz posiadanych środków w celu osiągnięcia optymalnych wyników w pracy,
- system i metody kierowania pracą operacyjną i dochodzeniowo-śledczą,
- skala zależności organizacji i wykonawstwa zadań wynikających z przepisów od doraźnych poleceń jednostek nadrzędnych i innych władz politycznych,

⁸ Na temat organizacji pracy RSB w latach pięćdziesiątych i podejmowanych prób reformy ich funkcjonowania w latach sześćdziesiątych zob. M. Kasprzycki, *System organizacji pracy powiatowych referatów Służby Bezpieczeństwa i próby jego reform w latach sześćdziesiątych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” [dalej: ARwPL] 2013, nr 1, s. 363–383.

⁹ AIPN, 1585/314, Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy MSW, 1972 r., Decyzja nr 2/71 z 7 VI 1971 r., k. 233 v.

¹⁰ AIPN, 1585/314, Załącznik do decyzji nr 2/71, Wykaz województw, komend powiatowych (równorzędnych), komisariatów i posterunków MO podlegających badaniom Zespołu Głównego Inspektoratu MSW, k. 235.

- stopień wpływu struktury organizacyjno-etatowej i zakresu obowiązków KW MO (równorzędnych¹¹) na działalność KP MO (równorzędnych¹²)¹³.

Po zakończeniu pracy analityczno-badawczej zespół zobowiązano do opracowania modelowej struktury organizacyjnej i stanu etatowego oraz roli i zadań KP MO wraz z podległymi komórkami. W listopadzie 1971 r. zespół przedstawił „modele” struktury organizacyjnej i etatowej dla pionu MO i SB¹⁴. Co istotne, nie zamierzano na obecnym etapie dokonywać zmian w rozmieszczeniu terytorialnym komórek SB szczebla powiatowego, bowiem – jak podkreślano – planowana reforma administracyjna rozwiąże niektóre problemy dyslokacji jednostek SB¹⁵. Niemniej tak starano się opracować modele organizacyjne SB w powiatach, by przy ewentualnych zmianach w podziale administracyjnym kraju zachowały swoją przydatność. Dla ustalenia modelowej struktury w odniesieniu do SB posłużono się systemem punktów, naliczanych poszczególnym jednostkom na podstawie różnych czynników będących przedmiotem ich zainteresowań operacyjnych (zob. załącznik nr 1). Czynnikiem tym nadano wartości punktowe, które miały odzwierciedlać obciążenie pracą operacyjną i posłużyć do klasyfikowania jednostek SB, wysunięto bowiem propozycję ich podziału na cztery kategorie. O tym, do której kategorii będzie należała konkretna jednostka SB, miała decydować liczba punktów według następującej punktacji: I kategoria – powyżej 90 pkt; II kategoria: 61–90 pkt, III kategoria: 20–60 pkt, IV kategoria: poniżej 20 pkt.

Zgromadzone punkty miały także decydować o liczbie pracowników operacyjnych, a zaproponowany przydział rozkładał się następująco:

I kategoria – minimum 15 funkcjonariuszy

II kategoria – 10–15 funkcjonariuszy

III kategoria – 4–10 funkcjonariuszy

IV kategoria – 1–4 funkcjonariuszy.

Przy zastosowaniu takiego rozdzielnika dostosowano by zapotrzebowanie na komórki pomocnicze („W” – perlustracja korespondencji, „T” – technika operacyjna,

¹¹ W latach 1957–1975 były to Komenda Stołeczna MO w Warszawie i Komenda Miejska MO w Łodzi.

¹² Chodziło o jednostki SB równorzędne referatom Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych, usytuowane przy komendach miejskich lub, tak jak w przypadku Nowej Huty, przy Komendzie Dzielnicowej MO.

¹³ AIPN, 1585/314, Decyzja nr 2/71 z 7 VI 1971 r., k. 233 v–234.

¹⁴ AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, marzec 1973 r., k. 3.

¹⁵ Trudno przesądzić, czy na tym etapie brano pod uwagę jedynie ten aspekt reformy, który dotyczył zmian w zakresie szczebla podstawowego (gminy), czy też już wówczas ujrzały światło dzienne plany likwidacji powiatów. Z drugiej strony, gdyby tak było, trudno sobie wyobrazić dwuletnie angażowanie w przedsięwzięcie, które nie miałyby zastosowania. Wątpliwości co do istnienia w 1972 r. w ścisłym kierownictwie PZPR wizji reformy znoszącej powiaty podnosił np. L. Olejnik, *Reforma administracyjna podziału Polski w 1975 r. (z szerszym uwzględnieniem zmian w regionie łódzkim)*, „Rocznik Łódzki” 1995, t. XLII, s. 160.

rejestracja cudzoziemców), do tego oczywiście dochodziłyby etaty kierownictwa i sekretariatu (tylko w kategoriach I–III).

Zarysowano także strukturę wewnętrzną poszczególnych modeli, dla których przyjęto nazwę Inspektorat SB. W jednostkach SB należących do I kategorii przewidywano utworzenie grup operacyjnych: kontrwywiadowczej; do spraw przemysłu; do spraw kleru, a także samodzielne stanowiska operacyjne – wykonujące zadania w pionie III oraz rejestracji cudzoziemców, ponadto sekcje „W” i „T”. Dla tej kategorii przewidywano dwuosobowe kierownictwo. W jednostkach II kategorii z jednoosobowym kierownictwem planowano tworzenie 1–2 grup operacyjnych, obejmujących dominującą w powiecie problematykę, zaś pozostałe zagadnienia miały pozostać w gestii samodzielnych stanowisk operacyjnych. Dopuszczano możliwość tworzenia sekcji „W” lub „T”. W III kategorii oprócz jednoosobowego kierownictwa planowano tworzenie samodzielnych stanowisk operacyjnych i ewentualnie ds. rejestracji cudzoziemców. Dla ostatniej kategorii nie przewidywano organizacyjnego wyodrębnienia Inspektoratu SB, a funkcjonariusze SB podlegać mieli bezpośrednio komendantowi powiatowemu MO¹⁶. Autorzy zastrzegali, że przedstawione propozycje należy poddać konsultacjom w zainteresowanych jednostkach SB.

W kwietniu 1972 r. zespół rozesłał do jednostek wojewódzkich MO i SB „Raport w sprawie projektu modelowej struktury organizacyjnej i etatowej Komend Powiatowych (równorzędnych) MO oraz jednostek im podległych”¹⁷. Jak wynika z dokumentacji, po listopadowym przedstawieniu „modeli”, a przed opracowaniem raportu zmodyfikowano wcześniejsze propozycje. Po pierwsze, dokonano podziału kraju na tzw. regiony zagrożenia, w zależności od specyfiki terenu oraz wagi stałych i okresowych zadań. Po drugie, poszerzono tzw. katalog naliczeń (zob. zał. nr 2) oraz zmniejszono do trzech liczbę kategorii jednostek powiatowych SB: I – powyżej 90 pkt; II – 61–90 pkt, III – 21–60, gdzie liczbę stanowisk operacyjnych (bez kierownictwa) miał stanowić iloraz sumy punktów podzielonej przez 6¹⁸.

Dyskusje nad proponowaną w „Raporcie...” nową organizacją pracy SB w powiatach ujawniły wiele krytycznych uwag i sprzecznych poglądów. Kwestionowano m.in. proponowaną nazwę Inspektorat SB, podział na regiony zagrożenia, czy zbyt wąski katalog naliczeń. Najdalej w swoich wnioskach poszli przedstawiciele Departamentu III MSW, według których podstawą planowanej reformy pracy SB

¹⁶ Autorowi udało się dotrzeć do fragmentu wspomnianego opracowania przygotowanego przez zespół pod kierunkiem płk. Lipki, jaki zachował się w dokumentacji dotyczącej tego zagadnienia zgromadzonej w KW MO w Krakowie. Zob. AIPN Kr, 060/44, t. 1, Teczki naliczeń, Modele organizacyjne Służby Bezpieczeństwa, b.d., b.p.

¹⁷ AIPN Kr, 060/44, t. 1, Pismo do komendanta wojewódzkiego (równorzędnego) MO i I zastępcy ds. SB w Krakowie, 12 IV 1972 r., b.p.

¹⁸ Podobnie jak w przypadku dokumentu przedstawiającego „modele” nie udało się autorowi dotrzeć do całego „Raportu...”. Zob. AIPN Kr, 060/44, t. 1, Najistotniejsze zagadnienia poruszone w „Raporcie dot. projektu modelu struktury organizacyjnej i etatowej komend powiatowych (równorzędnych) i jednostek im podległych”, b.d., b.p.

w powiatach powinny być aktualne realia i przewidywane przez kierownictwo poszczególnych KW MO potrzeby wynikające z oceny sytuacji, natomiast wartości punktowe należało traktować jako element pomocniczy. Ponadto okazało się, że nie sposób ustalić wspólnych dla pionów MO i SB kryteriów stanowiących podstawę opracowania struktury organizacyjnej¹⁹.

W efekcie nieprzychylnych ocen wspomnianego projektu przewodniczący Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy decyzją nr 01/72 z 27 czerwca 1972 r. „w sprawie powołania zespołu do opracowania struktury organizacyjnej, zasad naliczania stanowisk etatowych, ramowych zakresów działania oraz regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa w jednostkach szczebla wojewódzkiego i powiatowego (równorzędnych)” powołał Zespół Specjalny pod kierunkiem płk. Zenona Gorońskiego, dyrektora Departamentu IV MSW²⁰.

„Przedmiotem opracowania zespołu miały być:

- zasady oraz wskaźniki i kryteria naliczeń stanowisk etatowych,
- ramowe zakresy działania komórek organizacyjnych SB,
- ustawienie organizacyjne Służby Bezpieczeństwa w jednostkach resortu szczebla wojewódzkiego i powiatowego,
- regulaminy organizacyjne z uwzględnieniem zakresu funkcji koncepcyjnych, koordynacyjnych, nadzorczo-kontrolnych i wykonawczych”²¹.

W ramach tych działań kierownik zespołu został upoważniony do przeprowadzenia niezbędnych analiz w wybranych terenowych komórkach SB, przejścia od zespołu powołanego decyzją nr 2/71 całości zgromadzonej przez niego dokumentacji dotyczącej jednostek powiatowych SB oraz konsultowania przygotowywanych projektów z zainteresowanymi jednostkami organizacyjnymi i ze specjalistami spoza resortu.

Projekty dokumentów w przedmiotowej sprawie kierownik zespołu zobowiązany został przedstawić w terminie do 31 stycznia 1973 r.²²

Zespół po zgromadzeniu i ponownym przestudiowaniu dotychczas opracowanych projektów sporządził analizę, w której zawarł propozycje rozwiązań strukturalnych SB szczebla wojewódzkiego i powiatowego, po czym rozesłał ją do wszystkich I zastępców komendanta wojewódzkiego ds. SB z prośbą o przesłanie opinii i własnych sugestii w tej sprawie²³. Nadsyłane z terenu odpowiedzi koncentrowały się wokół kilku problemów:

- nazwa powiatowej jednostki SB,
- system naliczeń etatów,

¹⁹ AIPN, 1585/327, Powiatowa Służba Bezpieczeństwa, Organizacja 1972–1973, Notatka służbowa dotycząca określenia struktury organizacyjnej i etatowej Służby Bezpieczeństwa przy KP MO, 19 IX 1972 r., k. 233–234.

²⁰ AIPN, 1585/331, Decyzja nr 01/72 przewodniczącego Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy, 27 VI 1972 r., k. 26.

²¹ *Ibidem*, k. 27.

²² *Ibidem*, k. 27–28.

²³ Autorowi nie udało się dotrzeć do całości dokumentacji rozesłanej przez zespół do SB KW MO.

- struktura organizacyjna jednostek powiatowych,
- kompetencje personalne i organizacyjne kierowników jednostek SB,
- wysokość i sposób wykorzystania „rezerwy etatowej”²⁴.

W odniesieniu do każdego z wymienionych problemów zgłaszano różnorakie pomysły i sugestie, często wzajemnie się wykluczające. Wśród propozycji na nazwę jednostki wysuwano takie jak „Powiatowa Służba Bezpieczeństwa” lub też „Powiatowa Służba Bezpieczeństwa MSW”. Departament I MSW zaproponował nazwę „Samodzielny Inspektorat SB”, bo jak uzasadniał, przyjęcie nazwy „PSB” mogłoby być wykorzystane przez wrogie PRL ośrodki jako powrót do okresu istnienia powiatowych urzędów bezpieczeństwa publicznego (PUBP). Co ważne wraz z tymi propozycjami „teren” silnie postulował organizacyjne uniezależnienie pionu SB od MO na szczeblu wojewódzkim i powiatowym. Pojawiały się głosy, że podporządkowanie SB komendom MO dewaluuje tę pierwszą, obniża jej prestiż w społeczeństwie²⁵.

Zaproponowany system naliczeń etatów różnił się od wersji drugiej przygotowanej przez poprzedni zespół (zob. załącznik nr 3). Zaakceptowano elastyczny system punktacji za poszczególne czynniki stanowiące element pracy operacyjnej, niemniej sugerowano, by nie ograniczać się wyłącznie do elementów przedmiotowo-rzeczowych, ale uwzględnić w katalogu także czynniki obejmujące fakty i zjawiska, z którymi ma do czynienia SB na danym terenie. To pozwalałoby bardziej odzwierciedlić aktualne i przyszłe zadania. Pojawiały się także postulaty, by zwiększyć wartość niektórych czynników (np. ludność czy obiekty priorytetowe), a także przyznać dodatkowe punkty dla powiatów o charakterze wybitnie rolniczym, w innym przypadku proponowany system naliczeń mógłby doprowadzić do sytuacji, w której wiele referatów Służby Bezpieczeństwa (RSB) w tego typu powiatach straciłoby rację bytu. W końcu wysuwano pomysł, by do katalogu naliczeń wprowadzić pozycję „inne” z wartością 1–12 punktów, w której uwzględniono by czynniki specyficzne dla danego powiatu (np. granica państwa)²⁶.

Istotną sprawą poruszoną w rozesłanym projekcie był problem kompetencyjny w zakresie personalnym. Było to o tyle ważne, że w 1967 r. I zastępców komendantów wojewódzkich ds. SB pozbawiono kompetencji personalnych i dyscyplinarnych, mimo że to oni odpowiadali za stan pracy SB w województwie, a przypadki decyzji personalnych i awansowych podejmowanych przez komendantów wojewódzkich bez konsultacji z ich zastępcami ds. SB prowadziły do sytuacji konfliktowych. Stąd zrozumiałe były głosy, by w gestii komendantów wojewódzkich ds. SB znalazły się decyzje personalne wobec podległych im funkcjonariuszy²⁷.

²⁴ AIPN, 1585/314, Notatka dotycząca prac Zespołu Specjalnego, 13 XI 1972 r., k. 142–143.

²⁵ *Ibidem*, k. 143–144.

²⁶ *Ibidem*, k. 145.

²⁷ AIPN, 1585/325, Powiatowa Służba Bezpieczeństwa, Organizacja 1972–1973, Tezy do Raportów w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz Zakresów i Regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa Komend Powiatowych i Wojewódzkich MO, b.d. [adnotacja

W odpowiedziach napływających z wojewódzkich jednostek SB zwracano także uwagę na ustanowienie tzw. rezerwy etatowej. Postulowano, by niezależnie od etatów naliczonych poszczególnym jednostkom powiatowym stworzyć pięcioprocentową rezerwę od ogólnej puli przyznanej tym jednostkom w województwie, którą dysponowałby kierownik SB szczebla wojewódzkiego. Z rezerwy tej dokonywano by wzmocnienia personalnego tych jednostek terenowych, którym w danym momencie zwiększyłyby się obciążenia w pracy operacyjnej²⁸.

Zespół Specjalny w swoim uzasadnieniu zmian w strukturze organizacyjnej SB w powiatach i wzmocnieniu ich stanu etatowego podkreślał, że dążenie do ich przeprowadzenia wynikało z kilku przesłanek. Po pierwsze, systematycznie wzrastał ruch osobowy z krajami kapitalistycznymi, co mogło być wykorzystywane przez wywiad tych krajów. Po drugie, zwracano uwagę na pogłębiającą się penetrację PRL ze strony firm i koncernów państw zachodnich, które w ten sposób mogły uzyskiwać dane dotyczące nowych rozwiązań technologicznych. Po wtóre, w krajach kapitalistycznych obserwowano coraz większą aktywność ośrodków specjalizujących się w analizie i pogłębianiu wiedzy na temat bloku komunistycznego. Wreszcie wskazywano na silną strukturę organizacyjną polskiego Kościoła, który poprzez swoich hierarchów był główną siłą opozycyjną w PRL²⁹.

W efekcie przeanalizowania napływających z terenu odpowiedzi, propozycji i sugestii dotyczących planów reorganizacji SB Zespół Specjalny podjął decyzję w sprawie kluczowych elementów zakładanej reformy. Jego członkowie opowiedzieli się za przyjęciem nazwy „Służba Bezpieczeństwa KM MO/KP MO/KW MO” zwracając uwagę, że dotychczasowa nazwa Referat Służby Bezpieczeństwa KP MO miała charakter zawężający, a tymczasem SB w powiatach swoją pracą operacyjną obejmuje cały szereg zagadnień nie mniej istotnych niż te, które są domeną pionu MO. Jednostką kierowałby I zastępca komendanta powiatowego ds. służby bezpieczeństwa oraz – w powiatach z dwuosobową obsadą kierowniczą, zastępca komendanta powiatowego ds. służby bezpieczeństwa.

Zwracano uwagę, że w takim układzie SB byłyby:

- jedną z podstawowych służb resortu spraw wewnętrznych,
- samodzielną organizacyjnie (w ramach MSW),
- równoprawnym partnerem ze służbą MO,
- podlegałyby wyłącznie przełożonym SB wyższego szczebla organizacyjnego³⁰.

z datą 18 IV 1973 r.], k. 220; AIPN, 1585/314, Notatka dotycząca prac Zespołu Specjalnego, 13 XI 1972 r., k. 146.

²⁸ AIPN, 1585/314, Notatka dotycząca prac Zespołu Specjalnego, 13 XI 1972 r., k. 147.

²⁹ AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, marzec 1973 r., k. 9–10.

³⁰ AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, marzec 1973 r., k. 12.

Zespół Specjalny przedstawił też swoją koncepcję nowej struktury organizacyjnej SB w jednostkach powiatowych. Zaproponował on trzy kategorie jednostek SB usytuowanych przy komendach powiatowych MO, a za podstawę podziału przyjął liczbę funkcjonariuszy operacyjnych bez uwzględnienia kierownictwa, pracowników pionów technicznych i sekretariatu. Zaznaczono jednocześnie, że kategoria jednostki SB przy KP MO nie może być niższa od jednostki MO istniejącej w tej samej komendzie MO. Do określenia struktury i obsady osobowej w jednostkach powiatowych upoważniony został I zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB.

Zespół ustalił kryterium podziału jednostek SB według następującego klucza:

- kategoria I – powyżej 15 pracowników operacyjnych,
- kategoria II – 10–15 operacyjnych,
- kategoria III – 4–9 operacyjnych.

Zespół zaproponował także schemat organizacyjny powiatowej SB (zob. załącznik nr 4), który miał być podstawą ustalania struktury SB w powiatach poszczególnych województw, jednak wydaje się, że nie była to sztywna, ostateczna wersja, skoro nie wymieniono w nim grupy analityczno-informacyjnej (lub samodzielnego stanowiska „inspektor analiz”), mimo że wspomniano o nich w uzasadnieniu oraz wymieniono je w regulaminie organizacyjnym jednostek powiatowych SB. W kategoriach I i II proponowano tworzenie grup operacyjnych, które stanowiłyby wyspecjalizowane komórki odpowiadające zainteresowaniom Wydziałów SB w KW MO. W kategorii I prognozowano powstanie 3–4 grup operacyjnych oraz 1–3 grup operacyjno-technicznych, dla których przewidziano etaty kierowników. W kategorii II byłoby to odpowiednio 2–3 i 1–2 grupy. Ponadto zakładano, że na 3–4 etaty w każdej kategorii będzie przypadało jedno stanowisko starszego inspektora. Wszystkie pozostałe stanowiska miały być obsadzone etatami inspektorów³¹.

Istotnym *novum* w propozycjach Zespołu Specjalnego był postulat tworzenia w SB KP MO kategorii I i niektórych kategorii II komórek lub samodzielnych stanowisk analityczno-sztabowych. Ich zadaniem byłoby przede wszystkim opracowywanie analiz i informacji dla kierownictwa jednostki i władz polityczno-administracyjnych. Autorzy przekonywali, że „komórka analityczno-sztabowa winna odciążyć pracowników operacyjnych od szeregu prac o charakterze technicznym i umożliwić im wykorzystanie tego czasu na pracę operacyjną”. Poza tym zespół stał na stanowisku, że w wybranych jednostkach powiatowych SB w związku z coraz większym stosowaniem technicznych środków przekazu należy zorganizować komórki łączności szyfrowej³².

W wyniku szeroko przeprowadzonych konsultacji Zespół Specjalny jako metodę naliczeń stanowisk operacyjnych zaproponował dwa czynniki podstawowe:

³¹ *Ibidem*, k. 18.

³² *Ibidem*, k. 16–17.

- ocena sytuacji politycznej i operacyjnej w powiecie, a także jej prognozowany rozwój na następne lata,
- zakresy pracy SB KP MO opracowany na podstawie wytycznych departamentów MSW, dyrektyw kierownictwa MSW, perspektywicznych planów rozwoju ekonomicznego powiatów oraz uwzględniających bieżące i planowane zadania.

Dodatkowym czynnikiem branym pod uwagę przy tworzeniu naliczeń był elastyczny katalog uwzględniający różne elementy pracy operacyjnej SB.

Według obliczeń zespołu zestawienie aktualnego i proponowanego stanu etatowego w jednostkach powiatowych SB zawierało następujące liczby³³ (szczegółowy przydział etatów w jednostkach SB KP MO w ramach poszczególnych KW MO zob. załącznik nr 6):

Tabela 1. Wykaz aktualnych i proponowanych etatów w jednostkach powiatowych SB

	Kierownictwo SB KP MO	Pracownicy operacyjni	„W”, „T”, „Paszporty”	Pracownicy techniczni	Razem
Etat aktualny	355	2214	864	821	4254
Etat proponowany	415	3329	1167	963	5874
Wzrost o:	60	1115	303	142	1620

Proponowany stan etatowy był kompromisem między wygórowanymi potrzebami przedstawionymi przez kierownictwa niektórych województw a realnymi możliwościami MSW. Planowany wzrost etatów kierownictwa SB w powiatach wynikał: po pierwsze, z zaliczenia wielu jednostek do I kategorii, a więc o dwuosobowej obsadzie kierowniczej; po drugie, z zamiaru utworzenia sześciu jednostek SB KP MO w województwie katowickim – w Dąbrowie Górniczej, Świętochłowicach, Siemianowicach, Mysłowicach, Myszkowie i Kłobucku. Z kolei zwiększenie liczby pracowników operacyjnych spowodowane było założeniem, że należy wzmocnić grupy III w niemal wszystkich jednostkach powiatowych SB³⁴.

W międzyczasie za pośrednictwem SB KW MO kierownictwo poszczególnych jednostek powiatowych SB zobowiązane zostało do opracowania szczegółowych regulaminów organizacyjnych³⁵.

³³ *Ibidem*, k. 19.

³⁴ W przypadku kilku jednostek SB KP MO – w Mysłowicach, Siemianowicach, Świętochłowicach, Kłobucku i Myszkowie – było to przywrócenie stanu sprzed 1958 r., kiedy wspomniane jednostki SB zlikwidowano (AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, Warszawa, marzec 1973 r., k. 20; AIPN, 1585/325, Notatka dotycząca stanów etatowych, ramowych zakresów pracy i regulaminów organizacyjnych jednostek powiatowych Służby Bezpieczeństwa, 16 II 1973 r., k. 225; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1956–1975* [w:] *Aparat Bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 2: *1956–1975*, red. P. Piotrowski, Warszawa 2006, s. 27).

³⁵ Z zachowanych projektów regulaminów organizacyjnych przygotowanych m.in. przez RSB w Nowym Sączu i Tarnowie wynika, że na określenie nazwy jednostki powiatowej SB użyto

W odniesieniu do SB szczebla wojewódzkiego proponowane zmiany nie były aż tak gruntowne, jak w przypadku jednostek powiatowych. Generalnie akceptowano dotychczasową strukturę SB komend wojewódzkich i równorzędnych, niemniej w toku prac wskazano obszary, w których planowano dokonać pewnych zmian.

Po pierwsze, postulowano poszerzyć zakres kompetencji Inspektoratu SB „o zagadnienia prognozowania, planowania, dokonywania analiz i ocen skuteczności działania Służby Bezpieczeństwa, opracowywania informacji oraz prowadzenia prac z dziedziny organizacyjno-etatowej SB”. Takie rozwiązanie pozwoliłoby skoncentrować w jednej komórce organizacyjnej wiele funkcji sztabowych.

Po drugie, wnioskowano o utworzenie samodzielnej sekcji kadr dla pionu SB, która realizowałaby zadania w skali całego województwa.

Trzecią propozycją było utworzenie samodzielnej sekcji ogólnej, do kompetencji której należałaby obsługa kancelaryjno-biurowa pionu SB.

Czwarta propozycja odnosiła się do możliwości przekształcenia w uzasadnionych przypadkach dotychczasowych samodzielnych sekcji „A” w wydziały „A”, z czym wiązałyby się zwiększenie stanu etatowego.

Kolejna propozycja o charakterze kosmetycznym odnosiła się do ujednoczenia nazw komórek wewnętrznych pionów technicznych i pomocniczych do tych obowiązujących w wydziałach operacyjnych (wprowadzenie grup w miejsce sekcji).

Ostatnia propozycja odnosiła się do możliwości tworzenia w strukturze SB KW MO dwóch równoległych wydziałów III (III i III A), gdzie pierwszy „zajmowałby się zwalczaniem dywersji ideologiczno-politycznej i terroru, a drugi ochroną gospodarki narodowej”³⁶. Jak się wydaje, najistotniejsze postulaty odnosiły się do postulowanego w trakcie prac przygotowawczych uniezależnienia Służby Bezpieczeństwa od pionu MO, co wyrażono w sugestii powołania odrębnych komórek zarządzających kadrami i pracą kancelaryjną.

W stosunku do jednostek wojewódzkich SB (i równorzędnych) autorzy raportu szacowali zwiększenie stanowisk o 740 etatów, co łącznie wraz z liczbą planowanych stanowisk w jednostkach powiatowych i równorzędnych SB dawało sumę 2360 nowych etatów w jednostkach terenowych SB³⁷.

w nich terminu „Miejska i Powiatowa Służba Bezpieczeństwa” oraz „Powiatowa Służba Bezpieczeństwa” (PSB). Sugeruje to, że zlecenie przygotowania tych projektów nastąpiło jeszcze przed ostateczną decyzją podjętą przez Zespół Specjalny, który opowiedział się za przyjęciem nazwy „SB KM MO/KP MO”. Por. AIPN Kr, 060/43, t. 8, Teczka obiektowa RSB Nowy Sącz, Projekt zakresu kompetencji i odpowiedzialności poszczególnych stanowisk pracy w Powiatowej Służbie Bezpieczeństwa w Nowym Sączu, 14 II 1973 r., k. 165–175; AIPN Kr, 034/18, t. 1, Teczka obiektowa RSB Tarnów, Struktura organizacyjna i zakres działania Miejskiej i Powiatowej Służby Bezpieczeństwa w Tarnowie (projekt), [1972 r.], b.p.

³⁶ AIPN, 1595/1359, Raport w sprawie usprawnienia struktury organizacyjnej jednostek resortu spraw wewnętrznych, maj 1973 r., k. 15–18.

³⁷ *Ibidem*, k. 53.

W piśmie z 9 czerwca 1973 r. kierownik Zespołu Specjalnego płk Goroński poinformował wiceministra spraw wewnętrznych płk. Stachurę o wykonaniu zleconego zadania i zakończeniu prac przez Zespół Specjalny³⁸.

Wcześniej, bo 29 maja 1973 r., całościowy „Raport w sprawie usprawnienia struktury organizacyjnej jednostek resortu spraw wewnętrznych” opracowany przez Biuro Organizacyjne MSW na podstawie materiałów zespołów specjalistycznych został zatwierdzony przez Prezydium Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy³⁹.

Jak wynika z korespondencji pomiędzy niektórymi powiatowymi RSB woj. krakowskiego (m.in. w Chrzanowie, Nowym Sączu i Tarnowie) a Służbą Bezpieczeństwa KW MO w Krakowie, kierownictwo tej ostatniej na wniosek ministra spraw wewnętrznych już połowie lutego 1971 r. (a więc przed formalnym powołaniem Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy) rozesłało do wydziałów SB KW MO oraz jednostek powiatowych ankietę dotyczącą szeregu spraw obejmujących funkcjonowanie SB⁴⁰. Pytania pogrupowano w dziewięć bloków tematycznych:

„1 – metody, skuteczność, efektywność zwalczania wrogiej i przestępczej działalności,

2 – struktura jednostek Służby Bezpieczeństwa,

3 – organizacja pracy i działanie,

4 – stosunki: ministerstwo – województwo, województwo – powiat,

5 – praca z kadrami (dobór, ocena, szkolenie, awanse),

6 – obiektywizm kryteriów oceny jednostek SB,

7 – zagadnienie informacji, ewidencji, dokumentacji,

8 – wyposażenie aparatu w sprzęt techniczny, łączność itp.,

9 – sprawy bytowe i troska o funkcjonariusza”⁴¹.

Z jednostek powiatowych i wydziałów SB spłynęły różne pomysły i postulaty. Wiele RSB sugerowało uniezależnienie SB od MO (m.in. Chrzanów, Dąbrowa Tar-

³⁸ AIPN, 1585/325, Pismo do wiceministra spraw wewnętrznych płk. Bogusława Stachury, 9 VI 1973 r., k. 279.

³⁹ AIPN, 1595/1359, Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy, 1973 r., Raport w sprawie usprawnienia struktury organizacyjnej jednostek resortu spraw wewnętrznych, maj 1973 r., k. 2–57.

⁴⁰ Nie można wykluczyć, że było to sondowanie nastrojów i opinii terenu przed formalnymi decyzjami ministra, wszak warto pamiętać, że ówczesny minister spraw wewnętrznych gen. Franciszek Szlachcic był szwagrem kierującego w tym czasie wojewódzką jednostką SB w Krakowie płk. Stanisława Wałacha, co niewątpliwie mogło ułatwić przeprowadzenie takich badań.

⁴¹ AIPN Kr, 066/3, Informacje, wnioski i postulaty dotyczące pracy operacyjnej SB KW MO w Krakowie 1966–1973, Zestawienie postulatów i wniosków opracowanych zgodnie z pismem ministra spraw wewnętrznych, b.d., b.p.; *ibidem*, Pismo do I zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krakowie, Chrzanów, 23 II 1971 r., b.p.; *ibidem*, Pismo do I zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krakowie, Nowy Sącz, 26 II 1971 r., b.p.; *ibidem*, Pismo do I zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krakowie, 27 II 1971 r., b.p.

nowska, Miechów, Tarnów), powołanie w powiatach komórek analityczno-informacyjnych (Bochnia, Nowa Huta), pozostawienie w gestii SB działań operacyjnych i całkowite odciążenie z czynności czysto administracyjnych (Bochnia, Tarnów, Wadowice), włączenie szefa RSB do składu egzekutywy KP PZPR (Dąbrowa Tarnowska). RSB z Wadowic wystąpił na przykład z postulatem, by „zajmować się tylko tymi księżmi, którzy wrogo działają. Innych pozostawić [w spokoju], gdyż to leży poza możliwościami kadrowymi jednostki SB”. Z ciekawszych propozycji wydziałów pojawił się pomysł powołania w MSW Biura Studiów i Analiz (Wydział II), zwiększenia nacisku na wymianę informacji między wydziałami (Wydział III) czy pomysł utworzenia komórek SB przy zakładach pracy na wzór byłych referatów ochrony (Wydział Śledczy)⁴².

Już po powołaniu Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy i tematycznych podzespołów wydziały SB KW MO i referaty ds. SB w powiatach woj. krakowskiego przystąpiły do przygotowania stosownych zestawień i postulatów. Wydziały skupiły się na przedstawieniu stanu pracy operacyjnej na swoim odcinku i przeanalizowaniu sytuacji w dzielnicach Krakowa (Grzegórzki, Kleparz, Nowa Huta, Podgórze, Stare Miasto, Zwierzyniec) pod kątem własnych zainteresowań. Wydział II postulował powołanie komórek SB „po linii” pionu II przy KD MO Grzegórzki, Stare Miasto i Zwierzyniec. Z kolei Wydział III uznał za słuszne powołanie RSB przy KD MO Podgórze i Zwierzyniec i przedstawił listę instytucji i przedsiębiorstw, których „ochroną” zajęłyby się referaty SB tych dzielnic. Z kolei Wydział IV wykazał zainteresowanie powołaniem RSB przy wszystkich pięciu dzielnicach (nie uwzględniono oczywiście Nowej Huty, w której istniał RSB równorzędny jednostkom powiatowym). W RSB przy KD MO Stare Miasto proponowano dwu-, trzyosobową obsadę pionu IV, przy KD MO Podgórze i Zwierzyniec jedno-, dwuosobowe a przy KD MO Kleparz i Grzegórzki – jednoosobowe. Na te komórki proponowano przerzucić m.in. problematykę inwigilacji „kлерu dołowego”, parafian i naboru do Wyższych Seminariów Duchownych⁴³. Jak wspomniano, Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy odstąpiła od kontynuowania prac w tym zakresie, niemniej jeszcze na początku 1973 r. wydziały operacyjne analizowały sytuację w trzech dzielnicach Krakowa – Krowodrzy, Podgórze i Śródmieściu⁴⁴, jednak zmiany poszły w innym kierunku⁴⁵.

⁴² AIPN Kr, 066/3, Zestawienie postulatów i wniosków złożonych przez RSB i Wydziały dotyczących spraw operacyjnych i struktury Służby Bezpieczeństwa, b.d., b.p.

⁴³ AIPN Kr, 060/44, t. 1, Informacje dotyczące zakresu i organizacji pracy Wydziału II w Krakowie i województwie w związku z propozycją powołania referatów Służby Bezpieczeństwa przy KD MO, 15 VII 1971 r., b.p.; *ibidem*, Zakres i dotychczasowa organizacja pracy [Wydziału III] SB na terenie miasta Krakowa, Kraków, 13 VII 1971 r., b.p.; *ibidem*, Informacja dotycząca dotychczasowej organizacji i zakresu pracy Wydziału IV oraz propozycji związanych z powołaniem RSB przy KD MO, 14 VII 1971 r., b.p.

⁴⁴ Po zmianach wprowadzonych od 1 I 1973 r. Kraków składał się z czterech dzielnic: Krowodrzy, Nowej Huty, Podgórze i Śródmieścia.

⁴⁵ AIPN Kr, 060/44, t. 2, Wykaz naliczeń etatowych stanowisk operacyjnych dla dzielnic Krakowa z Wydziału II, 22 I 1973 r., b.p.; *ibidem*, Naliczenie etatowych stanowisk operacyjnych w jednostkach SB przy KD MO m. Krakowa, 23 I 1973 r., b.p.

Dokumenty

W stosunku do jednostek powiatowych i równorzędnych w pierwszym etapie zsumowano liczbę punktów według pierwszej wersji katalogu naliczeń. Tak wyglądały wartości punktowe i kolejność RSB:

Tabela 2. Wartości punktowe jednostek powiatowych (i równorzędnych) SB w woj. krakowskim

Kategoria	RSB	Liczba pkt
Kategoria I	Tarnów	117
	Chrzanów	98
	Nowy Sącz	98
	Nowa Huta	91
	Nowy Targ	90
Kategoria II	Zakopane	82
	Kraków	80
	Oświęcim	77
	Olkusz	67
	Wadowice	63
Kategoria III	Żywiec	49
	Bochnia	46
	Jaworzno	45
	Myślenice	38
	Limanowa	37
	Brzesko	34
	Miechów	33
	Dąbrowa Tarnowska	28
	Sucha Beskidzka	25
Kategoria IV	Proszowice	15

Źródło: AIPN Kr, 060/44, t. 1, Informacje dotyczące zakresu i organizacji pracy Wydziału II w Krakowie i województwie w związku z propozycją powołania referatów Służby Bezpieczeństwa przy KD MO, 15 VII 1971 r., b.p.

Płk Stanisław Wałach, I zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krakowie, przesyłając zestawienia, wyraził przy tej okazji kilka uwag uwzględniających sytuacje w Krakowie i województwie. Na temat kryteriów wartościujących jednostki SB stwierdził, że „nie są w pełni jasne i nie wyczerpują specyfiki polityczno-operacyjnej poszczególnych województw”. Opowiedział się za utrzymaniem w strukturze pierwszych trzech kategorii RSB grup operacyjnych pionów II, III i IV, powołaniem grup paszportowych oraz ds. rejestracji cudzoziemców. W odniesieniu do pionów „T” i „W”

wyraził opinię, że powoływanie ich powinno wynikać z potrzeb operacyjnych. Nie przekonywała go przyjęta przez autorów projektu zasada jednakowej wartości punktowej dla wszystkich obiektów przemysłu kluczowego. Zwraçał np. uwagę na różnice między zakładami przemysłu lekkiego i maszynowego, związane z tym trudności w pracy operacyjnej. Jego zdaniem, w wartościach punktowych nie uwzględniono analizy stanu zagrożenia powiatów za ostatnie pięć lat. Ponadto, w jego opinii, nie ujęto specyfiki obszarów granicznych, zabrakło także ważnego czynnika, jakim było zjawisko dużego nasilenia ruchu turystycznego w kurortach i ośrodkach rekreacyjnych. W odniesieniu do miasta Krakowa wyraził zdziwienie niez zaakceptowaniem koncepcji tworzenia komórek SB przy KD MO. Zauważył, że liczba mieszkańców Krakowa jest mniejsza zaledwie o 100 tys. niż w Łodzi, gdzie obok KW MO pion SB istniał w komendzie miejskiej. Argumentował, że „problemy tak ekonomiczne, demograficzne i polityczno-społeczne będą przewyższać powiaty I kategorii”, dlatego prosił o zrewidowanie stanowiska zespołu, który zajmował się tą problematyką, by uwzględnił utworzenie SB przy komendach dzielnicowych, nawet kosztem etatów w SB komendy wojewódzkiej⁴⁶.

W związku ze wspomnianym dokonaniem korekty w katalogu naliczeń oraz ograniczeniem do trzech kategorii jednostek powiatowych SB, a przed opublikowaniem w kwietniu 1972 r. „Raportu...”, przeprowadzono weryfikację zestawień dostarczonych przez RSB i ponownie przeliczono punkty. Po skorygowaniu wartości punktowych sześciu RSB (Chrzanów, Jaworzno, Nowa Huta, Nowy Targ, Olkusz, Żywiec) ranking terenowych jednostek SB wyglądał następująco:

Tabela 3. Wartości punktowe jednostek powiatowych (i równorzędnych) SB w woj. krakowskim według zmodyfikowanej punktacji w katalogu naliczeń

Kategoria	RSB	Liczba pkt
Kategoria I	Tarnów	142,5
	Nowy Sącz	106
	Oświęcim	93,5
	Nowa Huta	93
	Nowy Targ	92,5
	Chrzanów	92
	Olkusz	92
Kategoria II	Kraków	72,5
	Wadowice	63,5
	Zakopane	63
	Żywiec	61,5

⁴⁶ AIPN Kr, 060/44, t. 1, Pismo do kierownika Zespołu Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy MSW w Warszawie, 25 XI 1971 r., b.p.

Kategoria	RSB	Liczba pkt
Kategoria III	Bochnia	45,5
	Limanowa	39
	Jaworzno	36
	Myślenice	35,5
	Brzesko	34
	Miechów	32
	Dąbrowa Tarnowska	31,5
	Sucha Beskidzka	24
Poza kategorią	Proszowice	14

Źródło: AIPN Kr, 060/44, t. 1, Pismo do kierownika Zespołu Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy MSW w Warszawie, 25 XI 1971 r., b.p.

Szef krakowskiej SB, oceniając propozycje zawarte w raporcie w sprawie projektu modelowej struktury organizacyjnej i etatowej komend powiatowych (równorzędnych) MO oraz jednostek im podległych, uznał, że projektowane zmiany są słuszne, ponieważ „dotychczasowa struktura nie wytrzymała brzemienia rosnących potrzeb operacyjnych, nie dawała też obiektywnego ich obrazu”. Płk Wałach zauważył, że korekta wartości punktowych w przyjętych kryteriach pozwoliła uwypuklić realne potrzeby w stosunku do liczby etatów. Niemniej zgłosił on kilka uwag wobec niektórych kryteriów i ich wartości punktowej. Np. wartość przyjęta dla przyjazdów cudzoziemców z krajów kapitalistycznych (1 pkt za 100 osób) generowała niewłaściwe proporcje i wskazał tu przykład Oświęcimia i Zakopanego, gdzie ten pierwszy (rocznie odnotowano tam przyjazd 37 tys. turystów, w większości w ramach grupowych wycieczek do obozu zagłady Auschwitz-Birkenau) punktacją tylko z tej jednej kategorii „biłby na głowę Zakopane, podczas gdy w rzeczywistości praktyka pod tym względem daje prymat rejonowi zakopiańskiemu”. Podobne zastrzeżenia miał do przelicznika w kategorii zatrudnienie w przemyśle uspołecznionym, a za szczególnie niewłaściwą wartość punktowania uznał istnienie kurii diecezjalnej (6 pkt) na tle zestawienia z przelicznikiem obsady duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego (120 osób – 6 pkt), co według niego było „nieproporcjonalne do wagi zagadnienia. Przekonywał, że kuria jest ośrodkiem decyzyjnym kleru, hierarchicznie nieporównywalną z żadną ilością kleru”, dlatego postulował zmiany w tej klasyfikacji. Według Wałacha problemem dla Krakowa i województwa były nie tylko zakony męskie, ale także liczna rzesza zakonów żeńskich – 300 domów zakonnych, skupiających około 4800 siostr zakonnych. Tymczasem taką kategorię pominięto, dlatego pytał przewrotnie – „Czyżby wśród zakonnic należało zaniechać pracy operacyjnej?”. Poruszył też niedoszacowanie kategorii „obiekty wypoczynkowo-turystyczne”, które w „Raporcie...” uznano za kryterium

dotatkowe. Zauważył także, że przyjęta metoda punktowania według uwzględnionych kryteriów nosła za sobą ewentualność likwidacji niektórych RSB⁴⁷.

Po powołaniu w czerwcu 1972 r. Zespołu Specjalnego kierowanego przez płk. Gorońskiego prace analityczne w jednostkach wojewódzkich SB ruszyły na nowo. W lutym 1973 r. płk Wałach przesłał do Zespołu Specjalnego ustalenia odnoszące się do jednostek powiatowych i równorzędnych SB. Przede wszystkim na podstawie przelicznika oszacowana została liczba etatów, o jakie należałoby zwiększyć stan posiadania w RSB – 176. Wobec ograniczeń budżetowych uznano, że zostaną one zasilone łączną liczbą 76 stanowisk, z których 7 przeznaczono na etaty dla II komendantów powiatowych MO ds. SB, 29 – na pracowników operacyjnych, 21 – na funkcjonariuszy pionu „W”, 9 – na funkcjonariuszy pionu „T”, 10 – na etaty maszynistek. Dziesięć jednostek RSB zaliczono do I kategorii, jednak podjęto decyzję, że stanowiska II zastępców nie zostaną utworzone w powiecie krakowskim i Jaworznie (w Tarnowie istniało ono od lat sześćdziesiątych), a etaty te miały być przeznaczone na wzmocnienie personalne bardziej obciążonych pracą referatów ds. SB. W pięciu powiatach o charakterze wybitnie rolniczym, zaliczonych do III kategorii, nie planowano w ogóle zwiększenia stanowisk operacyjnych (Limanowa, Miechów, Myślenice, Sucha Beskidzka, Proszowice). Wzmocnienie etatowe dotyczyło przede wszystkim jednostek zaliczonych do I kategorii, a w kilku z nich postanowiono dodatkowo zainstalować stałe grupy „W” i „T”⁴⁸. Mimo że jak wspomniano, autorzy „Raportu...” przewidywali tworzenie w strukturze powiatowych jednostek SB grup analityczno-informacyjnych bądź samodzielnych stanowisk „inspektora analiz” płk Wałach nie odniósł się w ogóle do tego elementu struktury RSB.

Tabela 4. Ostateczny ranking punktowy, wykaz etatów proponowanych na podstawie przelicznika i etatów według rzeczywistych potrzeb poszczególnych jednostek RSB w woj. krakowskim (stan na 3 lutego 1973 r.)

	Powiat	Liczba punktów	Kategoria	Etat aktualny	Etat proponowany wg naliczeń	Etat rzeczywistych potrzeb	Uwagi
1	Tarnów	184	I	32	46	36	w tym 8 etatów „W” i 3 etaty „T”
2	Nowa Huta	159,9	I	19	31	23	
3	Chrzanów	148	I	18	29	22	

⁴⁷ AIPN Kr, 060/44, t. 1, Pismo do wiceministra spraw wewnętrznych płk. B. Stachury, 27 IV 1972 r., b.p.

⁴⁸ AIPN, 1585/327, Uzasadnienie do naliczeń etatów SB woj. krakowskiego, 7 II 1973 r., k. 100–103.

Dokumenty

	Powiat	Liczba punktów	Kategoria	Etat aktualny	Etat proponowany wg naliczeń	Etat rzeczywistych potrzeb	Uwagi
4	Oświęcim	137	I	21	35	28	w tym 5 etatów „W” i 3 etaty „T”
5	Zakopane	134	I	16	35	25	w tym 5 etatów „W” i 3 etaty „T”
6	Olkusz	132,5	I	16	35	28	w tym 5 etatów „W” i 3 etaty „T”
7	Nowy Sącz	131	I	16	36	28	w tym 6 etatów „W” i 3 etaty „T”
8	Kraków	129,5	I	13	26	16	
9	Nowy Targ	127,5	I	13	31	24	w tym 5 etatów „W”
10	Jaworzno	102,5	I	11	22	15	
11	Wadowice	87	II	11	17	13	
12	Żywiec	87	II	11	17	12	
13	Bochnia	73	II	10	15	11	
14	Brzesko	55	III	8	12	9	
15	Myślenice	45	III	9	10	9	
16	Limanowa	43	III	9	10	9	
17	Sucha Beskidzka	41	III	8	10	8	
18	Miechów	36,5	III	10	9	10	
19	Proszowice	31,5	III	7	8	7	
20	Dąbrowa Tarnowska	30	III	8	8	9	
Razem:				266	442	342	

Źródło: AIPN Kr, 060/44, t. 2, Wykaz naliczeń etatowych stanowisk operacyjnych dla dzielnic Krakowa z Wydziału II, 22 I 1973 r., b.p.

Dwa miesiące później płk Wałach przesłał podobne zestawienie odnoszące się do SB komendy wojewódzkiej. Nie omieszkął podkreślić konieczności równoważnej pozycji pionów SB i MO, z czym związane było przyznanie szefowi zreformowanej SB pełni kompetencji w sprawach personalnych. W projekcie etatowym WSB wzrost etatów prognozowano zaledwie o dwadzieścia (dotychczas 416, wzrost do 436), a i tak dziewięć z nich byłoby wyłączonych ze struktury KW MO, bowiem aktualnie obsługiwały pion SB. Tak więc rzeczywisty, proponowany stan etatów wzrósłby zaledwie

o jedenaście, pozostałe zostałyby tylko przesunięte. W propozycji zawarto utworzenie stanowiska II zastępcy szefa WSB, którego głównym zadaniem byłby nadzór nad jednostkami powiatowymi SB. Zasugerował też rozdzielenie w nowej strukturze WSB Wydziału III, z których jeden zajmowałby się ochroną gospodarki narodowej, a drugi realizowałby „zadania w zakresie ideologiczno-politycznym związane z ochroną środowisk naukowych, studenckich, twórczych i zwalczaniem dywersji ideologicznej”. Istotnym *novum* zaproponowanym przez Wałacha było utworzenie stanowiska kierownika Inspektoratu WSB, który wraz z podległymi mu komórkami – Inspektora-tem Kontroli (dotychczas Inspektorat Kierownictwa), Inspektora-tem Prognozowania i Planowania Operacyjnego, Inspektora-tem Analiz i Informacji – „stanowiłby ogniwo sztabowe koncepcyjno-kontrolne szefa WSB”.

Swoje uwagi szef krakowskiej SB podsumował słowami: „Jestem przekonany, że wydzielenie dla WSB odrębnych zakresów obowiązków i samodzielności strukturalno-organizacyjnej pozwoli na podniesienie jej rangi i znaczenia nie tylko w resorcie spraw wewnętrznych”⁴⁹.

Jak wiadomo w czasie, gdy w MSW trwały prace nad reorganizacją Służby Bezpieczeństwa, władze partyjno-państwowe rozpoczęły wdrażanie reformy administracyjnej państwa. Ekipa Edwarda Gierka zamierzała jeszcze bardziej skoncentrować władzę w swoich rękach. Najpierw w 1972 r. w miejsce gromad ponownie ustanowiono gminy jako jednostki podziału administracyjnego, a w listopadzie 1973 r. przywrócono jednoosobowe urzędy wojewodów i prezydentów miast oraz naczelników powiatów i gmin, którym łatwiej było narzucić wolę władz centralnych. Zwieńczeniem zmian w administracji było przyjęcie przez Sejm 28 maja 1975 r. ustawy o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa, w myśl której zwiększono od 1 czerwca 1975 r. liczbę województw z 17 do 49, likwidując jednocześnie powiaty⁵⁰. W ten sposób władze centralne wzmocniły swoją pozycję względem słabszych terytorialnie województw, zmniejszając zasięg terytorialny władzy sekretarzy wojewódzkich PZPR, ograniczyły ich ambicje zarządzania dużymi jednostkami administracyjnymi, a jednocześnie mogły liczyć na lojalność aparatu partyjnego w nowo utworzonych województwach, który został wyniesiony do władzy. Oficjalna propaganda przedstawiała tę reformę jako ostatni etap usprawnienia zarządzania państwem w obliczu prognozowanego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, wobec którego trójstopniowy podział administracyjny był anachronizmem⁵¹.

⁴⁹ AIPN, 1585/325, Uzasadnienie projektu etatowego Wojewódzkiej Służby Bezpieczeństwa w Krakowie, kwiecień 1973 r., k. 52–54.

⁵⁰ M. Kallas, *Historia ustroju Polski X–XX w.*, Warszawa 1996, s. 422.

⁵¹ L. Olejnik, *Reforma administracyjna podziału Polski...*, s. 166–167.

Choć podczas prac nad projektami reorganizacji funkcjonowania SB w terenie, zwłaszcza w powiatach, liczone się z ewentualnością reformy administracyjnej, to niekoniecznie brano pod uwagę zniesienie powiatów jako jednostek podziału administracyjnego. W tym przypadku interes ekipy Gierka wziął górę nad resortowymi planami dostosowania lokalnego aparatu represji do stawianych przed nim wyzwań.

MSW musiało w krótkim czasie dostosować się do zapowiadanej reformy. W tym celu minister spraw wewnętrznych powołał decyzją 03/75 z 8 kwietnia Zespół Specjalny, na czele którego stanął gen. bryg. Bogusław Stachura. Zespół ten miał opracować ramowe struktury organizacyjne jednostek terenowych MSW a także nadzorować wprowadzanie przyjętych założeń. Podstawą pracy zespołu miała być przyjęta już 10 marca 1975 r. „Koncepcja organizacji terenowych jednostek MO w związku z proponowanymi zmianami w podziale administracyjnym kraju”. Ponadto w pracach dostosowawczych uczestniczyć miały zespoły wojewódzkie, pełnomocnicy ministra wraz z zastępcami, powołani w każdym z dotychczas istniejących KW MO oraz pięć podzespołów problemowych, powołanych na szczeblu centralnym⁵².

W dyskusjach, jakie prowadzono podczas spotkań Komisji, poruszano wiele istotnych spraw dotyczących zreorganizowania jednostek terenowych MSW, które odnosiły się do obu służb – MO i SB, a także pionów technicznych, gospodarczych i logistycznych. Jeżeli chodzi o SB, zwracano uwagę na problem, jaki pojawiał się wraz z likwidacją powiatów. Konsekwencją przyjęcia dwustopniowego podziału administracyjnego państwa było wprowadzenie dwuszczeblowego systemu organizacji terenowych jednostek MSW, w efekcie czego koncentracja zadań skupić się miała w komendach wojewódzkich MO. W przypadku służby MO istniały jednostki wykonawcze w postaci komend miejskich, komisariatów i posterunków MO, bezpośrednio podporządkowanych KW MO, wykonujących swoje zadania na szczeblu podstawowym⁵³. Natomiast SB usytuowana w komendzie wojewódzkiej MO z konieczności stawała się jednostką wykonawczą, przejmując wiele zadań, które dotychczas spoczywały na referatach SB. Jej wycofanie z terenu sprawiło, że w wielu miastach dotychczas będących siedzibami powiatów, istniejące „obiekty” i środowiska, którym należało poświęcić szczególną uwagę, miały pozostać poza bezpośrednią kontrolą operacyjną.

Autorzy zmian mieli świadomość tego problemu. Jak stwierdzono „Referat SB na szczeblu powiatu był dotychczas podstawowy dla [pionów] III i IV i bardzo istotny

⁵² AIPN, 1595/1361, Centralny Zespół – organizacja, działalność 1975 r., Decyzja nr 03/75 ministra spraw wewnętrznych z 8 IV 1975 r., s. 40–40; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990* [w:] *Aparat Bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 41.

⁵³ Komendy miejskie MO utworzono w każdym mieście wojewódzkim oraz w miastach powyżej 30 tys. mieszkańców, w miastach będących dotąd siedzibami władz powiatowych oraz w liczących powyżej 20 tys. zorganizowano komisariaty MO, a w każdej gminie i mieście poniżej 20 tys. mieszkańców posterunki MO. P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990...*, s. 41.

dla [pionów] II i Paszportów”. Likwidacja powiatów sprawiła, że kierownictwo MSW odpowiedzialne za dostosowanie struktury jednostek terenowych do nowego podziału administracyjnego państwa rozważało trzy warianty rozwiązania tego problemu:

- 1 – przejście SB na szczebel wojewódzki z zachowaniem w uzasadnionych przypadkach ekspozytur wydziałów operacyjnych na szczeblach podstawowych;
- 2 – zejście SB na szczebel podstawowy (gminy, miasta);
- 3 – pozostawienie SB w miastach (dotychczas powiatowych) i objęcie zasięgiem działania przyległych gmin i miast (czyli pozostawienie stanu aktualnego)⁵⁴.

Jak zauważono, wariant drugi był zbyt kosztowny, trzeci sprzeczny z nowym podziałem administracyjnym i proponowaną strukturą MO, więc pozostawał wariant pierwszy uporania się z tym problemem. Proponując tworzenie pionów operacyjnych na szczeblu wojewódzkim (m.in. wydziały – II, III, IIIA, IV), dopuszczano możliwość powoływania tzw. ekspozytur w miastach, o ile uzasadniałyby to istotne czynniki z operacyjnego punktu widzenia. Wśród warunków, które powinny zaistnieć, by powołać ekspozyturę określonego wydziału (później przyjęto termin „grupy operacyjne”), wymieniano:

- istnienie ruchu granicznego, portów, obiektów wojskowych i specjalnych;
- dużych zakładów przemysłowych, uczelni, instytutów;
- poważnych obiektów sakralnych (kurii)⁵⁵.

Ostatecznie terenowe grupy operacyjne postanowiono ulokować przy komendach miejskich/komisariatach w miastach niebędących siedzibami województw, w tych wojewódzkich jednostkach SB, które spełniały wymienione wyżej warunki. Według danych z września 1975 r. w skali całego kraju Wydział II posiadał 41 takich grup, Wydział III – 44, Wydział IV – 18, Wydział „T” – 17 i Wydział „W” – 10. Stanowiska po grupach operacyjnych byłych Referatów ds. SB rozdysponowano pomiędzy pionory II, III i IV (łącznie 2192 etatów), stanowiska po grupach „T”, „W” i paszportowych włączono do wydziałów „W”, „T” i paszportów, z kolei stanowiska, które wchodziły w skład kierownictwa i sekretariatu zlikwidowanych RSB, wykorzystano do zwiększenia stanu osobowego pionów operacyjnych i technicznych⁵⁶.

⁵⁴ AIPN, 1595/1362, Centralny Zespół, Podzespół Problemowy 1 ds. Służby Bezpieczeństwa, Działalność związana z reformą podziału administracyjnego kraju, Zasady organizacji terenowych jednostek SB w związku z proponowanymi zmianami w podziale administracyjnym kraju, Warszawa, 11 IV 1975 r., k. 14.

⁵⁵ W czasie jednej z telekonferencji poświęconej reorganizacji prowadzący ją prawdopodobnie gen. Stachura powiedział, wspominając o takim rozwiązaniu, że funkcjonariuszy „przeniesionych do pracy w terenie, znaczy się formalnie, bo to nie musi oznaczać fizycznego przeniesienia, przy komendach miejskich organizować w grupy operacyjne [...] z podległością służbową naczelnikom wydziałów SB w województwie” (AIPN, 1595/1362, Zasady organizacji terenowych jednostek SB w związku z proponowanymi zmianami w podziale administracyjnym kraju, 11 IV 1975 r., k. 15. Por. AIPN, 1595/1361, Telekonferencja na temat reformy organizacji jednostek MO w dniu 25 IV 1975 r., k. 116).

⁵⁶ AIPN, 1595/1361, Notatka służbowa o działalności Zespołu Specjalnego powołanego do dostosowania organizacji terenowych jednostek resortu spraw wewnętrznych do nowego podziału administracyjnego państwa, Warszawa, 2 IX 1975 r., k. 169–170.

Wyjątkowo potraktowano sprawy związane z wydawaniem paszportów. Pozostawiając te kompetencje w gestii SB, konieczne okazało się zorganizowanie dla obsługi petentów – poza wydziałami paszportów w KW MO – sekcji/referatów SB usytuowanych w jednostkach szczebla podstawowego (przy KM MO i komisariatach MO). Według tych samych danych grupy paszportowe utworzono w 281 miastach szczebla podstawowego⁵⁷.

Mimo wypełniania przestrzeni po zlikwidowanych jednostkach powiatowych SB grupami operacyjnymi, niemożliwa była kompleksowa kontrola terenu nowo powstałych województw. W poszczególnych województwach w różny sposób starano się poddawać zagrożony obszar nadzorowi ze strony takich grup⁵⁸. Niemniej ten okres funkcjonowania SB w poszczególnych województwach i kontroli operacyjnej rejonów uznawanych za zagrożone wymaga dalszych, szczegółowych badań w odniesieniu do każdego z nich. Masowe protesty i powstanie niezależnych organizacji i ruchów społecznych w PRL (m.in. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”, Niezależne Zrzeszenie Studentów) zmusiło kierownictwo MSW do zwiększenia takich grup (m.in. w maju 1981 r. na mocy decyzji dyrektora Departamentu Kadr MSW utworzono grupy operacyjne Wydziału IV przy jednostkach podstawowych MO⁵⁹), a w okresie obowiązywania stanu wojennego powołano stałe pioniry SB przy komendach miejskich i komisariatach MO⁶⁰.

Podsumowując niezrealizowane wysiłki gruntownej reorganizacji terenowej Służby Bezpieczeństwa (szczególnie w odniesieniu do jednostek powiatowych), warto zwrócić uwagę na liczby. Gdy pod koniec maja 1973 r. Komisja ds. Usprawnienia Organizacji Pracy zaprezentowała wyniki prac analitycznych, jednostki terenowe SB liczyły 10 292 etaty (wojewódzkie – 6023, powiatowe – 4269⁶¹). Oznacza to, że jeśli wówczas kierownictwo MSW zdecydowałoby się na wdrożenie tego pomysłu, liczebność SB w terenie wynosiłaby 12 652 etaty, ponieważ dotychczasowa liczba stanowisk

⁵⁷ Inne dane mówiły o 283 referatach i sekcjach paszportowych. Por. AIPN, 1595/1361, Notatka służbowa o działalności Zespołu Specjalnego powołanego do dostosowania organizacji terenowych jednostek resortu spraw wewnętrznych do nowego podziału administracyjnego państwa, 2 IX 1975 r., k. 170; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990...*, s. 51. Np. w woj. nowosądeckim utworzono dwie Sekcje Paszportów – w Nowym Targu i Zakopanem, i dwa Referaty Paszportów – w Gorlicach i Limanowej (AIPN Kr, 299/110, Etaty KW MO w Nowym Sączu, Etat nr NS/W/01/75, k. 16–16 v.).

⁵⁸ Zob. AIPN, 1585/10852/CD, Służba Bezpieczeństwa – funkcjonowanie terenowych grup operacyjnych, Informacja o wynikach kontroli, Informacja dotycząca wyników kontroli funkcjonowania terenowych grup operacyjnych Służby Bezpieczeństwa, 3 III 1977 r., k. 2–20.

⁵⁹ Np. Wydział IV SB KW MO w Krakowie grupy takie powołał w Dobczycach, Gdowie, Krzeszowicach, Myślenicach, Niepołomicach, Nowym Brzesku, Proszowicach, Słomnikach i Zabierzowie (AIPN Kr, 516/32, Rozkazy organizacyjne KW MO w Krakowie 1979–1984, Rozkaz organizacyjny komendanta wojewódzkiego MO w Krakowie nr Kr 011/KR/81 z 7 V 1981 r., b.p. Por. P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990...*, s. 51).

⁶⁰ P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990...*, s. 51–52.

⁶¹ W opracowaniu Komisji ds. Usprawnienia Organizacji Pracy w odniesieniu do jednostek powiatowych SB podano nieco inną liczbę – 4254 etaty. Zob. tabela na s. 7.

zwiększona została o planowane 2360 etatów. Tymczasem pomiędzy 31 maja 1973 a 31 maja 1975 r. stan osobowy SB w jednostkach terenowych zwiększył się o 425 etatów (W – 417, P – 8) i 31 maja 1975 r. wynosił 10 717⁶² (W – 6440, P – 4277)⁶³. Według danych MSW, stan etatowy SB w nowej konfiguracji (po reformie administracyjnej) uległ nieznacznemu zmniejszeniu i 31 lipca 1975 r. wynosił 10 358 etatów⁶⁴. Związane to było z przekazaniem 333 stanowisk milicjantów-kierowców do wydziałów gospodarki materiałowo-technicznej KW MO, trzynastu stanowisk inspektorów kierownictwa SB ds. mobilizacyjno-ochronnych (MOB) do wydziałów specjalnych (obronnych) i trzynastu stanowisk na zaspokojenie potrzeb etatowych kierownictwa wydziałów inspekcji KW MO⁶⁵.

Tak więc reorganizacja SB wymuszona reformą administracyjną, zmniejszyła dotychczasowy stan posiadania, z którego kierownictwo poszczególnych jednostek wojewódzkich zmuszone było wygenerować etaty niezbędne do obsadzenia terenowych grup operacyjnych. Tymczasem niezrealizowane plany z lat 1971–1973 zakładały wzrost osobowy stanowisk SB do poziomu, który w stosunku do tego z końca lipca 1975 r. był większy o 2294 etaty, a dodatkowo gwarantował bardziej zauważalną obecność funkcjonariuszy SB na szczeblu lokalnym (Polska powiatowa), jednak decyzje kierownictwa PZPR zdecydowały o innym modelu funkcjonowania policji politycznej w kolejnych latach PRL.

⁶² Podawana jest też nieco inna liczba – 10 383 stanowisk (P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1956–1975...*, s. 19).

⁶³ AIPN, 1585/11504/CD, Centrala i jednostki podległe MSW – stan etatowy za okres 1971–1980. Zestawienia liczbowe zbiorcze, Zestawienie zbiorcze stanu etatowego centrali MSW i jednostek podległych na dzień 31 V 1973 r., k. 87; *ibidem*, Zestawienie zbiorcze stanu etatowego centrali MSW i jednostek podległych na dzień 30 VI 1975/31 VII 1975 r., k. 135; AIPN, 1595/1361, Notatka służbowa o działalności Zespołu Specjalnego powołanego do dostosowania organizacji terenowych jednostek resortu spraw wewnętrznych do nowego podziału administracyjnego państwa, 2 IX 1975 r., k. 168.

⁶⁴ Podawana jest też nieco inna liczba (w odniesieniu do roku 1975 po reformie) – 10 530 etatów (P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990...*, s. 47).

⁶⁵ AIPN, 1595/1361, Notatka służbowa o działalności Zespołu Specjalnego powołanego do dostosowania organizacji terenowych jednostek resortu spraw wewnętrznych do nowego podziału administracyjnego państwa, 2 IX 1975 r., k. 168–169.

Aneks

Załącznik nr 1

Katalog naliczeń dla Służby Bezpieczeństwa (I wersja przygotowana przez Zespół nr 2/71)

Ludność	10 tys.	– 1 pkt
Autochtoni, Ukraińcy, Litwini	5 tys.	– 1 pkt
Wyjazdy do kk	100	– 1 pkt
Przyjazdy cudzoziemców z kk	100	– 1 pkt
Obiekty wojskowe/pozostające w zainteresowaniu SB	1	– 3 pkt
Zatrudnieni w gospodarce społecznej	2 tys.	– 1 pkt
Obiekty kluczowe i specjalne	1	– 3 pkt
Wyższe uczelnie	1	– 5 pkt
Kurie biskupie	1	– 5 pkt
Kler	20	– 1 pkt
Zakony	1	– 1 pkt
Sanktuaria o znaczeniu ogólnokrajowym	1	– 3 pkt

Źródło: AIPN Kr, 060/44, t. 1, Informacje dotyczące zakresu i organizacji pracy Wydziału II w Krakowie i województwie w związku z propozycją powołania referatów Służby Bezpieczeństwa przy KD MO, Kraków, 15 VII 1971 r., b.p., mps.

Załącznik nr 2

Katalog naliczeń dla Służby Bezpieczeństwa (wersja II przygotowana przez Zespół nr 2/71)

Ludność	12 tys.	– 1 pkt
Ludność miejscowa Ziemi Zachodnich i Północnych	5 tys. (łącznie)	– 1 pkt
Wyjazdy do kk	100	– 1 pkt
Przyjazdy cudzoziemców z kk	100	– 1 pkt
Obiekty wojskowe	1	– 3 pkt
Przejęcia graniczne i punkty zdawczo-odbiorcze	1	– 2 pkt
Zatrudnieni w przemyśle uspołecznionym	2 tys.	– 1 pkt
Zatrudnieni w rolnictwie uspołecznionym	500	– 1 pkt
Obiekty priorytetowe	1	– 4 pkt
Obiekty kluczowe i specjalne, w tym również węzły komunikacyjne, magazyny rezerw państwowych, instytuty naukowo-badawcze itp. – zgodnie z ilością spraw obiektowych	1	– 3 pkt
Wyższe uczelnie	1	– 5 pkt
Filie wyższych uczelni	1	– 2 pkt
Kler świecki i zakonny	20	– 1 pkt
Kurie biskupie	1	– 6 pkt
Męskie domy zakonne, seminaria, siedziby prowincji zakonów męskich i żeńskich	1	– 1 pkt
Sanktuaria o znaczeniu ogólnopolskim	1	– 3 pkt
Sanktuaria o znaczeniu ogólnowojewódzkim	1	– 2 pkt

Źródło: AIPN Kr, 060/44, t. 1, Informacje dotyczące zakresu i organizacji pracy Wydziału II w Krakowie i województwie w związku z propozycją powołania referatów Służby Bezpieczeństwa przy KD MO, Kraków, 15 VII 1971 r., b.p., mps.

Tajne

Katalog

naliczeń etatowych stanowisk operacyjnych
w powiatowych jednostkach służby bezpieczeństwa¹

– ludność	12 tys. – 1 pkt
– przyjazdy cudzoziemców z KK	100 osób – 1–2
– wyjazdy do KK	100 osób – 1
– obiekty wojskowe	1 – 1
– przejścia graniczne i punkty zdawczo-odbiorcze	1 – 2
– cudzoziemcy akredytowani w przedstawicielstwach zagranicznych:	
– z RFN	3 – 1
– z państw NATO	5 – 1
– z innych KK	10 – 1
– placówka konsularna:	
– państw NATO	1 – 2–4
– innych KK	1 – 1–3
– przyjazdy na paszporty konsularne	30 – 1
– odmówiło powrotu do kraju	50 – 1
– mniejszości narodowe	5 tys. – 1–2
– zatrudnieni w gospodarce społecznej	2 tys. – 1
– obiekty priorytetowe (dec. KC PZPR)	1 – 4–12
– obiekty kluczowe (dec. KW PZPR) i specjalne	1 – 2–4
– inne obiekty wymagające zabezpieczenia SB	1 – 1–2
– instytuty naukowo-badawcze (wymagające zabezpieczenia SB)	1 – 1–2
– filie instytucji naukowo-badawczych (wymag. zabezp. SB)	1 – 1
– byli działacze „starej bazy” wymagający operacyjnego zabezpieczenia SB	50 osób – 1
– wyższe uczelnie	1 – 3–5
– filie wyższych uczelni	1 – 2
– duszpasterstwo akademickie	1 ośr. – 1–3
– kuria biskupia	1 – 3–7
– zakony męskie, prowincje zakonów męskich i żeńskich	1 – 1–3
– wyższe seminaria duchowne	1 – 1–3
– sanktuaria ogólnopolskie	1 – 2–4
– sanktuaria lokalne	1 – 2

¹ Wersja ostatecznie zaakceptowana przez Zespół Specjalny.

Plany reorganizacji Służby Bezpieczeństwa...

– kler świecki i zakonny (męski)	20 osób – 1
– kler innych wyznań i członkowie organizacji katolickich (w tym czł. PAX, ChSS, św. Jehowy itp.)	50 osób – 1
– redakcje pism katolickich	1 – 1–3
– niektóre obiekty wypoczynkowe hierarchii kościelnej	1 – 1–2
– „inne” (wymagające szczególnego uzasadnienia)	-- 1–12

Źródło: AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, marzec 1973 r., k. 39–40, mps.

Struktura organizacyjna i obsada personalna Służby Bezpieczeństwa Komend Powiatowych (równorzędnych) MO (propozycja Zespołu Specjalnego)

Kategoria I

Skład:

- a. 3–4 grupy operacyjne i samodzielne stanowiska dla realizacji niektórych zadań;
- b. 1–3 grupy operacyjno-techniczne („W”, „T”, paszportów)

Obsada:

- kierownictwo – 2
- pracowników operacyjnych – nie mniej niż 15
- pracowników operacyjno-technicznych zgodnie z odrębnymi przepisami MSW
- referent Paszportów i Wiz
- sekretariat (sekretarz, maszynistka, 1–2 kierowców)

Kategoria II

Skład:

- a. 2–3 grupy operacyjne, powoływane stosownie do dominujących zadań i samodzielne stanowiska na innych odcinkach pracy,
- b. 1–2 grupy operacyjno-techniczne („W”, „T”, paszportów)

Obsada:

- kierownictwo 1–2,
- pracowników operacyjnych 10–15,
- pracowników operacyjno-technicznych zgodnie z odrębnymi przepisami MSW,
- referent paszportów i wiz,
- sekretariat (sekretarz, maszynistka, kierowca).

Kategoria III

Skład:

- a. samodzielne stanowiska służbowe,
- b. obsada:

- kierownictwo 1
- starsi inspektorzy 1–2
- pracowników operacyjnych 4–9
- sekretarz-maszynistka
- kierowca
- referent Paszportów i Wiz.

[...]

Źródło: AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, marzec 1973 r., k. 14–15, mps.

**Regulamin organizacyjny
Służby Bezpieczeństwa Komendy Powiatowej (równorzędnej) MO**

Część I

Postanowienia ogólne, struktura organizacyjna i podstawowe zadania Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej.

Par. 1

Służba Bezpieczeństwa jest organem Resortu Spraw Wewnętrznych, powołaną do ochrony ustroju, interesów politycznych i gospodarczych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przed wrogią działalnością.

Działa w oparciu o wytyczne Partii, dyrektywy Rządu, przepisy prawa, we współdziałaniu z właściwymi organami państwowymi.

Służba Bezpieczeństwa, realizując swojej zadania, przyczynia się do umacniania ludowej praworządności, dyscypliny społecznej i państwowej oraz ochrony tajemnicy państwowej, osiągnięć nauki, techniki i ekonomiki.

Par. 2

Służba Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej jest podstawową komórką organizacyjno-wykonawczą Służby Bezpieczeństwa Resortu Spraw Wewnętrznych w zakresie zadań wynikających z ochrony ustroju PRL:

- działa na terenie powiatu lub miasta stanowiącego powiat miejski;
- działa pod kierownictwem politycznym powiatowej instancji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej;
- zadania swe realizuje zgodnie z przepisami prawa, postanowieniami władz państwowych oraz poleceniami swoich władz zwierzchnich.

Par. 3

Do zakresu działania Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej w szczególności należy:

1. Kontrwywiadowcze zabezpieczenie terenu przed działalnością służb wywiadowczych państw kapitalistycznych;
2. Ochrona gospodarki narodowej, nauki i techniki;
3. Zwalczanie dywersji w sferze ideologii, polityki, ekonomiki i nauki;
4. Zwalczanie terroru i zorganizowanej działalności antypaństwowej;
5. Zapobieganie ujemnym, szczególnie niebezpiecznym zjawiskom społecznym i ich zwalczanie;

Dokumenty

6. Rozpoznawanie i przeciwdziałanie działalności reakcyjnej części kleru rzymskokatolickiego i innych związków wyznaniowych oraz organizacji i stowarzyszeń katolickich;
7. Rozpoznawanie i zwalczanie innych form działalności antypaństwowej;
8. Prowadzenie spraw paszportowych.

Par. 4

Służba Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej:

1. Stosuje ustalone przez Kierownictwo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych metody i środki pracy operacyjnej oraz czynności przewidziane w przepisach szczególnych;
2. Rozwija i doskonali współdziałanie ze służbą MO w zakresie ochrony bezpieczeństwa, spokoju, porządku publicznego oraz zapobiegania i przewidywania działań w warunkach poważnego zagrożenia lub naruszenia porządku i bezpieczeństwa, jak również w wypadku zagrożenia zewnętrznego;
3. Rozwija współdziałanie z WSW i innymi organami administracji państwowej w zakresie koniecznym dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

Par. 5

Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej MO w swojej pracy kierują się zasadami: praworządności, obrony autorytetu władzy ludowej, obiektywności, efektywności i skuteczności działania z zachowaniem tajemnicy swych zainteresowań i czynności operacyjnych.

Par. 6

1. Służbą Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej kieruje I zastępca komendanta powiatowego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa.
2. I zastępca komendanta powiatowego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa w sprawach realizacji zadań wynikających z zakresu działania – podlega I zastępcy komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa.

Par. 7

I zastępca komendanta powiatowego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa jest przełożonym dyscyplinarnym podległych mu funkcjonariuszy. Z tego tytułu odpowiada za stan dyscypliny i prawidłowe stosowanie postanowień regulaminu dyscyplinarnego.

Par. 8

W skład Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej wchodzi następujące komórki lub samodzielne stanowiska służbowe:

1. Kierownictwo Służby Bezpieczeństwa

- a) I zastępca komendanta powiatowego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa;
- b) zastępca komendanta powiatowego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa (w powiatach z dwuosobową obsadą kierownictwa).

2. Sekretariat kierownictwa Służby Bezpieczeństwa

- a) sekretarz;
- b) maszynistka;
- c) kierowca(y).

3. Grupa(y) operacyjna(e) lub samodzielne stanowiska służbowe (kontrwywiadu, ochrony gospodarki narodowej, do zwalczania dywersji ideologicznej i politycznej, do spraw kleru i organizacji katolickich).

4. Grupa Paszportów i Wiz.
5. Grupa „W”.
6. Grupa „T”.
7. Grupa Analiz i Informacji.
8. Grupa Łączności szyfrowo-kodowej.

Par. 9

Obsługę gospodarczo-finansową oraz zaopatrzenie Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) MO realizuje komórka Gospodarczo-Finansowa działająca w komendzie powiatowej MO.

Par. 10

Szczegółowe zakresy zadań, obowiązków i odpowiedzialności dla poszczególnych komórek organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej MO (grup, samodzielnych stanowisk służbowych) zatwierdza I zastępca komendanta powiatowego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa.

Par. 11

Zakres pracy oraz regulamin organizacyjny Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej zatwierdza I zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa.

Część II

Zakresy działania komórek organizacyjnych w Służbie Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej.

Par. 12

Kierownictwo Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej odpowiada za:

1. Prawidłową realizację zadań Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej Milicji Obywatelskiej.
2. Organizowanie pracy podległych komórek organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa.
3. Koordynację, nadzór, kontrolę i pomoc w prowadzonych przez komórki organizacyjne rozpracowaniach i realizacji bardziej złożonych czynności operacyjnych.
4. Doskonalenie organizacji pracy, wdrażanie nowych osiągnięć w zakresie metod i środków pracy.
5. Dokonywanie okresowych ocen stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego, informowanie przełożonych o realizacji zadań Służby Bezpieczeństwa.
6. Podejmowanie decyzji i wydawanie poleceń.
7. Współdziałanie z Kierownictwem Służby Milicji komendy powiatowej (równorzędnej) MO i innymi organami administracji państwowej.
8. Reprezentowanie Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej na zewnątrz.
9. Treść i formę dokumentów sporządzonych w podległych komórkach Służby Bezpieczeństwa.
10. Dbanie o właściwy dobór i wychowanie kadr w podległych komórkach organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa poprzez:
 - a) opiniowanie o przydatności służbowej pracowników;
 - b) przedstawianie wniosków o awansach, wyróżnieniach oraz wykonywanie czynności dyscyplinarnych;
 - c) kształtowanie właściwych stosunków międzyludzkich.
11. Sprawy MOB.
12. Nadzorowanie przestrzegania tajemnicy państwowej i służbowej, przepisów BHP i przeciwpożarowych.
13. Osobistą pracę z osobowymi źródłami informacji.
14. Stwarzanie właściwych warunków rozwoju i działalności PZPR w Służbie Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej.
15. Wykonywanie innych zadań zleconych przez kierownictwo służbowe.

Par. 13

Do zadań grupy (grup) operacyjnej(nych) należy:

1. **W dziedzinie kontrwywiadowczego zabezpieczenia terenu.**

1. Obrona obiektów o charakterze obronnym (Wojska Polskiego, Armii Radzieckiej) zlokalizowanych na terenie powiatu przed penetracyjno-wywiadowczą działalnością wrogich służb specjalnych lub innych osób działających na rzecz tych służb.
2. Prowadzenie ochrony i kontroli osób mogących być przedmiotem zainteresowania ze strony wywiadów państw kapitalistycznych z uwagi na prowadzenie przez nich naukowo-badawczych, obronno-mobilizacyjnych lub posiadających dostęp do ważnych tajemnic państwowych.
3. Prowadzenie rozpoznania obywateli PRL utrzymujących kontakty z placówkami i pracownikami dyplomatycznymi państw kapitalistycznych i innymi instytucjami o charakterze wywiadowczym.
4. Ochrona terenu powiatu (miasta) przed penetracją przedstawicieli dyplomatycznych państw kapitalistycznych.
5. Prowadzenie operacyjnego rozpoznania cudzoziemców z krajów kapitalistycznych przebywających na terenie powiatu (miasta).
6. Prowadzenie pracy rozpoznawczej i profilaktycznej wśród obywateli PRL wyjeżdżających do krajów kapitalistycznych.
7. Prowadzenie działań operacyjno-rozpoznawczych w odniesieniu do wyselekcjonowanych uciekinierów i ich kontaktów.
8. Kontrolowanie byłych agentów obcych wywiadów i kadrowych pracowników ośrodków wywiadowczych KK.
9. Organizowanie pracy operacyjnej wśród klubów i członków Polskiego Związku Krótkofalowców i osób zatrudnionych przy międzynarodowych przewozach (PKP, PKS, żegluga).
10. Operacyjna ochrona biur podróży prowadzących zorganizowaną międzynarodową turystykę.
11. Przygotowywanie sytuacji operacyjnych dla dotarcia do obozów uciekinierów, pracowników wywiadu państw kapitalistycznych, ośrodków dywersji politycznej i ideologicznej.
12. Kontrola osób należących do mniejszości narodowych utrzymujących podejrzane kontakty z ośrodkami organizacji: odwetowych, rewizjonistycznych, nacjonalistycznych itp.

2. W dziedzinie ochrony gospodarki narodowej:

1. Prowadzenie działań operacyjnych zmierzających do zapobiegania i wykrywania wrogiej działalności w obiektach przemysłowych i uspołecznionego rolnictwa.
2. Ujawnianie osób i grup prowadzących politycznie wrogą działalność (nawoływanie lub inspirowanie do przerw w pracy, manifestacji itp.).
3. Badanie nastrojów i sytuacji w operacyjnie ochronianych obiektach, analizowanie przyczyn negatywnych zjawisk.

4. Ujawnianie marnotrawstwa mienia społecznego, nieprawidłowości w inwestycjach, przyczyn niezadowolenia załóg.
5. Ochrona kadry specjalistów przed penetracją wrogich ośrodków.
6. Opiniowanie kandydatów do prac tajnych i MOB – zgodnie z obowiązującymi przepisami; kontrolowanie zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej.
7. Kontrolowanie specjalistów z krajów kapitalistycznych wykonujących prace w obiektach przemysłowych oraz pracowników chronionych zakładów wyjeżdżających do tych państw.
8. Uzyskiwanie w drodze operacyjnej kontroli informacji i dokumentacji naukowo-technicznej od przedstawicieli państw kapitalistycznych.
9. Operacyjne badanie celowości zawieranych transakcji z krajami kapitalistycznymi.
10. Prowadzenie pracy operacyjnej w instytucjach zajmujących się handlem zagranicznym.
11. Współdziałanie ze Służbą Milicji w zakresie pasożytnictwa, szkodnictwa gospodarczego itp.
12. Informowanie instancji partyjnych i organów administracji państwowej o negatywnych zjawiskach w zakładach gospodarki narodowej.

3. W dziedzinie zwalczania terroru politycznego, dywersji ideologicznej i politycznej

1. Ustalanie sprawców i inspiratorów terroru politycznego (morderstwa, podpalenia, pobicia, groźby), udział w wyjaśnieniach przestępstw kryminalnych, które ze względu na swój charakter nabierają znaczenia politycznego.
2. Przeciwdziałanie powstawaniu nielegalnych grup i związków.
3. Zwalczanie antysocjalistycznej i antypaństwowej propagandy pisanej i słownej, ujawnianie jej autorów i inspiratorów, przeciwdziałanie kolportażowi literatury pozbawionej debitu komunikacyjnego.
4. Prowadzenie selektywnej, stałej lub okresowej kontroli operacyjnej osób znanych z podejmowania działalności destrukcyjnej.
5. Ujawnianie i przeciwdziałanie przejawom dywersji ideologicznej i politycznej, prowadzonej przez wrogie ośrodki zagraniczne oraz osoby i grupy w kraju.
6. Ustalanie i kontrolowanie osób utrzymujących bądź usiłujących nawiązać kontakty z wrogimi ośrodkami w celu przekazywania informacji szkalujących ustrój i panujące stosunki w PRL.
7. Ujawnianie osób reprezentujących wrogie poglądy oraz oddziałujących w tym duchu na społeczeństwo (rewizjonizm, syjonizm, nacjonalizm itp.).
8. Przeciwdziałanie wykorzystywaniu przez elementy wrogie i opozycyjne legalnie działających organizacji, stowarzyszeń i klubów do prowadzenia szkodliwej działalności politycznej.

9. Rozpoznawanie składów osobowych i stosowanych form pracy ośrodków duszpasterstwa akademickiego i stanowo-zawodowego oraz stosowanie przedsięwzięć dezintegracyjnych, zmierzających do ograniczenia i likwidacji ich działalności.

4. W dziedzinie działalności reakcyjnej części kleru rzymskokatolickiego i innych związków wyznaniowych oraz organizacji i stowarzyszeń katolickich

1. Prowadzenie rozpoznania form i metod wrogiej działalności ze strony kleru rzymskokatolickiego, chrześcijańskich związków wyznaniowych oraz stowarzyszeń i organizacji katolickich ze szczególnym uwzględnieniem działalności na odcinku ideologiczno-społecznym.
2. Prowadzenie działań operacyjnych w kierunku ograniczenia wpływów kleru na społeczeństwo przez pogłębianie rozdzwieńków pomiędzy hierarchią a klerem dołowym, skłócanie kleru między sobą i aktywnym świeckim.
3. Rozpoznawanie działalności seminariów duchownych, ich zamierzeń w zakresie naboru kandydatów, kształcenie kadr oraz dostępnymi środkami ograniczanie naboru do wyższych seminariów duchownych.
4. Inspirowanie kleru rzymskokatolickiego (środkami operacyjnymi) do wytwarzania postaw ideowych oraz do dezintegracji tego środowiska.
5. Prowadzenie działań rozpoznawczych i dezintegracyjnych na odcinku duszpasterstwa akademickiego, grup nieformalnych itp.
6. Rozpoznawanie stosunku osób duchownych do hierarchii kościelnej, zakresu i stopnia realizacji zaleceń episkopatu oraz ich stosunku do władz PRL.
7. Wyłanianie i rozpoznawanie osób spośród kleru rzymskokatolickiego, chrześcijańskich związków wyznaniowych oraz stowarzyszeń i organizacji katolickich, które utrzymują kontakty z centralami kościołów, związków, organizacji i ośrodków do przeciwdziałania przekazywaniu informacji i dokumentów mogących wyrządzić szkody interesom PRL.
8. Rozpoznawanie i przeciwdziałanie nielegalnej produkcji literatury religijnej i jej kolportażu oraz przetrzutu wydawnictw religijnych na teren ZSRR.
9. Prowadzenie rozpoznania zamierzeń kleru i aktywu katolickiego na odcinku nielegalnego budownictwa sakralnego, większych uroczystości kościelnych, tzw. cudów itp. – mogących powodować powstawanie sytuacji konfliktowych, grożących naruszeniem porządku i bezpieczeństwa – celem podejmowania skutecznych form przeciwdziałania.

Par. 14

Realizacja zadań określonych przez Departament I MSW winna być uwzględniana w trakcie wykonywania całokształtu działań operacyjnych wszystkich pracowników Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej.

Par. 15

Do zadań grupy paszportów i wiz należy:

1. Prowadzenie wstępnego rozpoznania i selekcji cudzoziemców przyjeżdżających do Polski z państw kapitalistycznych oraz wśród obywateli PRL wyjeżdżających do tych państw.
2. Ujawnianie osób, które w różnych okolicznościach weszły w kontakt z pracownikami względnie współpracownikami obcych wywiadów lub innych służb specjalnych.
3. Prowadzenie operacyjnej kontroli cudzoziemców i bezpieczeństwa stale zamieszkałych w powiecie.
4. Organizowanie pracy rozpoznawczej na odcinku zabezpieczenia ruchu turystycznego w powiecie.
5. Prowadzenie rejestracji cudzoziemców przebywających na pobycie czasowym i postępowań wyjaśniających w przypadku naruszenia obowiązujących przepisów prawa.
6. Opiniowanie osób ubiegających się o paszporty konsularne, wyłanianie spośród nich osób do operacyjnego wykorzystania lub rozpracowania.
7. Wnioskowanie w uzasadnionych przypadkach podejmowania wobec cudzoziemców decyzji w przedmiocie deportowania ich z granic PRL, odmowy wydania (przedłużenia) wizy, zastrzeżenia wyjazdu na przyszłość itp.
8. Zakładanie i prowadzenie akt paszportowych; wydawanie paszportów, wkładek paszportowych; dokonywanie wpisu do dowodów osobistych oraz wykonywanie innych czynności przewidzianych w obowiązujących przepisach lub wynikających z zaleceń przełożonych.

Par. 16

Do zadań grupy „T” należy:

1. Obsługa osobowych źródeł informacji w zakresie realizacji zadań grupy „T”.
2. Prowadzenie ustaleń w Rejonowych Urzędach telekomunikacyjnych odnośnie abonentów telefonicznych oraz organizowanie przedsięwzięć operacyjnych z tym związanych.
3. Obsługiwanie sprzętu technicznego i odtwarzanie nagranych rozmów.
4. Prowadzenie ewidencji zamówień i konserwacji sprzętu technicznego.
5. Współdziałanie z komórkami zlecającymi zadania w zakresie ich realizacji.
6. Wykonywanie innych zadań zleconych przez kierownictwo służbowe.

Par. 17

Do zadań grupy „W” należy:

1. Prowadzenie perlustracji korespondencji dla pracowników zlecających na podstawie wniosków zatwierdzonych przez kierownictwo służbowe.

2. Dokonywanie wrywkowej perlustracji korespondencji krajowej oraz konfiskata dokumentów o wrogiej treści.
3. Opracowywanie materiałów zamówionych i wrywkowych.
4. Sporządzanie biuletynów informacyjnych do użytku wewnętrznego.
5. Prowadzenie wszelkiej dokumentacji związanej z wykonywanymi czynnościami.
6. Wykonywanie innych zadań zleconych przez kierownictwo służbowe.

Par. 18

Do zadań grupy analiz i informacji należy:

1. Opracowywanie dokumentów dot[yczących] planowania i sprawozdawczości, oceny stanu zagrożenia działalnością antysocjalistyczną i antypaństwową oraz innych zagadnień o charakterze ogólnorganizacyjnym.
2. Przedkładanie kierownictwu wniosków zmierzających do doskonalenia pracy, kontrolowania jej na najbardziej istotnych odcinkach w danym czasie oraz eliminacji niedociągnięć.
3. Opracowywanie meldunków sytuacyjnych, doraźnych i okresowych oraz innych informacji zgodnie z wymogami instancji partyjnej i kierownictwa służbowego.
4. Uczestniczenie w pracach MOB.
5. Wykonywanie innych czynności zleczonych przez kierownictwo służbowe;

Par. 19

Do zadań grupy łączności szyfrowo-kodowej należy:

1. Nadawanie i przyjmowanie dokumentów szyfrowych lub kodowanych i rozszyfrowywanie ich treści; prowadzenie ewidencji depesz i doręczanie adresatom.
2. Przechowywanie dokumentów szyfrowych, tabel kodowych i rozmównicznych zgodnie z przepisami MSW.
3. Obsługa i konserwacja urządzeń technicznych służących do łączności szyfrowej i kodowej.
4. Zaopatrywanie upoważnionych jednostek w dokumenty kodowe.
5. Szkolenie pracowników Służby Bezpieczeństwa i Służby Milicji w posługiwaniu się łącznością szyfrowo-kodową.
6. Prowadzenie funduszu „O”.
7. Wykonywanie innych czynności zleconych przez kierownictwo.

Par. 20

Do zadań sekretariatu Służby Bezpieczeństwa należy:

1. Sekretarz (sekretarz-maszynistka, maszynistka):

- a. przyjmuje, rozdziela, wysyła korespondencję; prowadzi rejestry, dzienniki korespondencyjne i inne dokumenty zgodnie z przepisami o pracy kancelaryjnej;

Dokumenty

- b. prowadzi zbiór przepisów i wydawnictw dla potrzeb Służby Bezpieczeństwa;
- c. zaopatruje pracowników Służby Bezpieczeństwa w przybory kancelaryjne i druki;
- d. wykonuje maszynopisy oraz powiela dokumenty;
- e. prowadzi łączność szyfrowo-kodową, obsługuje i konserwuje urządzenia szyfrujące;
- f. zaopatruje jednostki w dokumenty szyfrowo-kodowe;
- g. wykonuje inne czynności zlecane przez kierownictwo służbowe.

Uwaga:

Realizacja pkt e, f odnosi się do powiatów, w których nie tworzy się grupy łączności szyfrowej.

2. Kierowca:

- a. wykonuje zlecenia dysponenta w zakresie przejazdów samochodem służbowym;
- b. prowadzi dokumentację eksploatacji pojazdów;
- c. utrzymuje pojazdy w stanie pełnej sprawności eksploatacyjno-technicznej.

Par. 21

I zastępcy komendantów powiatowych MO ds. Służby Bezpieczeństwa opracują na podstawie ramowego zakresu pracy Służby Bezpieczeństwa komendy powiatowej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej szczegółowe zakresy pracy dla poszczególnych komórek i stanowisk w Służbie Bezpieczeństwa KP MO, uwzględniając w nich dominujące na obsługiwanym terenie problemy polityczne, ekonomiczne (zwłaszcza występujące w przemyśle i rolnictwie), społeczne.

Źródło: AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, marzec 1973 r., k. 23–38, mps.

Plany reorganizacji Służby Bezpieczeństwa...

Załącznik nr 6

Zestawienie aktualnego i przewidywanego stanu etatowego w jednostkach powiatowych SB.

Województwo	Etat aktualny					Etat proponowany					Wzrost etatowy
	kierownictwo	p. operacyjni	W, T, Pasp.	p. techniczni	razem	kierownictwo	p. operacyjni	W, T, Pasp.	p. techniczni	razem	
Białystok	20	93	35	38	186	21	116	56	43	236	50
Bydgoszcz	23	118	76	44	261	25	175	100	46	346	85
Gdańsk	16	106	15	31	168	20	218	38	38	314	146
Katowice	23	266	126	37	452	44	504	197	83	828	376
Kielce	22	155	24	87	288	25	207	43	93	368	80
Koszalin	13	82	40	28	163	16	102	46	29	193	30
Kraków	21	135	70	40	266	28	179	85	50	342	76
Lublin	20	128	49	38	235	25	189	80	56	350	115
Łódź woj.	20	116	13	75	224	21	163	44	82	310	86
Olsztyn	18	99	35	36	188	18	137	46	36	237	49
Opole	14	97	62	28	201	17	129	60	37	243	42
Poznań	32	149	81	63	325	34	243	102	65	444	119
Rzeszów	23	153	28	88	292	24	190	45	90	349	57
Szczecin	13	61	11	43	128	15	99	15	42	171	43
Warszawa woj.	30	192	85	58	365	31	256	75	68	430	65
Wrocław	30	166	87	54	337	33	254	80	64	431	94
Zielona Góra	17	98	27	33	175	18	168	55	41	282	107
Ogółem:	355	2214	864	821	4254	415	3329	1167	963	5874	1620

Źródło: AIPN, 1585/328, Raport w sprawie struktury organizacyjno-etatowej oraz zakresów i regulaminów organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa komend powiatowych (równorzędnych) MO, Warszawa, marzec 1973 r., k. 41.

Załącznik nr 7

Regulamin organizacyjny

Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej

Część I

Postanowienia ogólne, struktura organizacyjna i podstawowe zadania Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej.

Par. 1

Służba Bezpieczeństwa jest organem Resortu Spraw Wewnętrznych, powołaną do ochrony ustroju, interesów politycznych i gospodarczych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przed wrogą działalnością. Działa w oparciu o wytyczne Partii, dyrektywy Rządu, przepisy prawa, we współdziałaniu z właściwymi organami państwowymi. Służba Bezpieczeństwa, realizując swoje zadania, przyczynia się do umocnienia ludowej praworządności, dyscypliny społecznej i państwowej oraz ochrony tajemnicy państwowej, osiągnięć nauki, techniki i ekonomiki.

Par. 2

Służba Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej jest organem kierowniczo-koordynacyjnym i nadzorczym oraz w ważniejszych zagadnieniach – wykonawczym w zakresie realizacji zadań – o których mowa w par. 1, działa na terenie województwa lub miasta stanowiącego województwo pod kierownictwem politycznym wojewódzkiej instancji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej; zadania swoje realizuje zgodnie z przepisami prawa, postanowieniami władz państwowych oraz poleceniami Kierownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Par. 3

Do zakresu działania Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej należy w szczególności:

1. Kierowanie i koordynowanie działań Służby Bezpieczeństwa szczebla powiatowego.
2. Sprawowanie nadzoru nad pracą podległych komórek Służby Bezpieczeństwa.
3. Wypracowywanie koncepcji pracy operacyjnej dla skutecznego zapobiegania i zwalczania wrożej działalności.
4. Dokonywanie systematycznych ocen stanu zagrożenia działalnością antysocjalistyczną i antypaństwową oraz prognozowanie i planowanie użycia optymalnych sił i środków.

5. Realizowanie zadań operacyjnych dla zapobiegania z zwalczania wrogiej działalności w dziedzinie:
- a) kontrwywiadowczego zabezpieczenia terenu przed działalnością obcych wywiadów;
 - b) ochrony gospodarki narodowej, nauki i techniki; zwalczania dywersji w sferze ideologii, polityki i ekonomiki, nauki oraz terroru zorganizowanej działalności antypaństwowej;
 - c) rozpoznawania i przeciwdziałania działalności reakcyjnej części kleru rzymskokatolickiego i innych związków wyznaniowych nierzymskokatolickich oraz stowarzyszeń katolickich;
 - d) rozpoznawania i zwalczania innych szczególnie niebezpiecznych form działalności antypaństwowej;
 - e) prowadzenia spraw paszportowo-wizowych.

Par. 4

1. Służbą Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej kieruje I z[astęp]ca komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa, który w zakresie działania Służby Bezpieczeństwa podlega Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

2. I z[astęp]ca komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa jest przełożonym podległych mu funkcjonariuszy, odpowiada za stan dyscypliny i prawidłowe stosowanie regulaminu dyscyplinarnego.

Par. 5

Służba Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej:

1. Stosuje ustalone przez Kierownictwo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, metody i środki pracy operacyjnej oraz czynności przewidziane w przepisach szczególnych.
2. Rozwija i doskonali współdziałanie ze Służbą MO w zakresie ochrony bezpieczeństwa, spokoju, porządku publicznego oraz zapobiegania i przewidywania działań w warunkach poważnego zagrożenia lub naruszenia porządku i bezpieczeństwa, jak również w wypadku zagrożenia zewnętrznego.
3. Rozwija współdziałanie z WSW i innymi organami administracji państwowej w zakresie koniecznym dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

Par. 6

Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej w swojej pracy kierują się zasadami: praworządności,

Dokumenty

ochrony autorytetu władzy ludowej, obiektywności i skuteczności działania z zachowaniem tajemnicy swych zainteresowań i czynności operacyjnych.

Par. 7

W skład Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej wchodzi następujące komórki organizacyjne:

1. Kierownictwo Służby Bezpieczeństwa:

a) I z[astęp]ca komendanta wojewódzkiego (równorzędnego) Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa

b) z[astęp]ca (y) komendanta wojewódzkiego (równorzędnego) Milicji Obywatelskiej ds. Służby Bezpieczeństwa

2. Inspektorat (sztab) Służby Bezpieczeństwa.

3. Wydział II.

4. Wydział III.

5. Wydział IV.

6. Wydział Śledczy.

7. Wydział Paszportów i Wiz.

8. Wydział „A”.

9. Wydział „B”.

10. Wydział „C”.

11. Wydział „T”.

12. Wydział „W”.

13. Samodzielna Sekcja Kadr.

14. Samodzielna Sekcja Ogólna.

Par. 8

1. Komórkami organizacyjnymi, wymienionymi w par. 7 p. 3 do 14 kierują naczelnicy wydziałów (kierownicy samodzielnych sekcji), którzy ponoszą pełną odpowiedzialność, każdy w zakresie swego działania za realizację zadań określonych niniejszym regulaminem, oraz wykonują uprawnienia personalne i dyscyplinarne; zapewniają podnoszenie kwalifikacji zawodowych, politycznych i ideologicznych; kształtują odpowiednie stosunki międzyludzkie;

2. Komórki organizacyjne wymienione w par. 7 p. 3 do 14 są komórkami wiodącymi w sprawach objętych ich zakresami działania.

Par. 9

Obsługę gospodarczo-finansową oraz zaopatrzenie Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej realizują kompetentne komórki Komendy Wojewódzkiej MO.

Par. 10

1. Regulamin organizacyjny oraz zakres działania Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej zatwierdza Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.
2. Regulaminy organizacyjne i zakresy działania komórek organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej zatwierdza I zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa.

Część II

Zakresy działania komórek organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej.

Par. 11

Do zadań Kierownictwa Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej należy:

1. Zapewnienie prawidłowej realizacji uchwał i dyrektyw władz partyjnych i służbowych oraz składanie im informacji i sprawozdań.
2. Ocena sytuacji polityczno-operacyjnej i wytyczanie kierunków działania podległych komórek Służby Bezpieczeństwa.
3. Nadzorowanie pracy komórek organizacyjnych SB.
4. Współdziałanie ze Służbą MO, WSW i innymi organami administracji państwowej w zakresie zapewnienia w województwie bezpieczeństwa i porządku publicznego.
5. Reprezentowanie Służby Bezpieczeństwa na zewnątrz.
6. Zapewnienie właściwej polityki kadrowej w podległych komórkach organizacyjnych SB poprzez:
 - a) wykonywanie uprawnień kadrowych i dyscyplinarnych;
 - b) zapewnienie doskonalenia zawodowego;
 - c) kształtowanie prawidłowych stosunków międzyludzkich;
 - d) zapewnienie podnoszenia poziomu ideologiczno-politycznego, moralnego i dyscypliny podległych funkcjonariuszy.
7. Nadzorowanie przestrzegania tajemnicy państwowej i służbowej.
8. Doskonalenie organizacji pracy, wdrażanie nowych osiągnięć w zakresie środków i metod pracy.
9. Osobista praca z osobowymi źródłami pracy.
10. Podejmowanie decyzji w sprawach należących do zakresu działania Służby Bezpieczeństwa KW MO.

11. Nadzór nad prawidłowym wykorzystywaniem funduszu „O”.
12. Dbanie o właściwy rozwój i działalność organizacji PZPR w Służbie Bezpieczeństwa KW MO (równorzędnej).
13. Wykonywanie innych czynności zleczanych przez Kierownictwo Służbowe.

Par. 12

Do zadań Inspektoratu (sztabu) SB KW MO (równorzędnej) należy:

1. W dziedzinie prognozowania i planowania działań operacyjnych:

- a) dokonywanie systematycznych ocen stanu zagrożenia działalnością antysocjalistyczną i antypaństwową na terenie województwa i wypracowywanie wniosków dla doskonalenia pracy, kontrolowania jej na najbardziej istotnych odcinkach w danym czasie;
- b) wypracowywanie głównych kierunków działania Służby Bezpieczeństwa na podstawie: oceny sytuacji polityczno-operacyjnej, dyrektyw MSW, zaleceń władz politycznych i administracyjnych;
- c) przygotowywanie materiałów do podejmowania decyzji przez Kierownictwo SB KW MO;
- d) przygotowywanie materiałów do narad i odpraw służbowych organizowanych przez Kierownictwo SB KW MO;
- e) opracowywanie informacji i meldunków doraźnych, okresowych, problemowych dla potrzeb instancji politycznych, MSW i organów administracyjnych;
- f) wykonywanie innych czynności zleczonych przez Kierownictwo SB KW MO (równorzędną).

2. W dziedzinie kontroli:

- a) organizowanie i prowadzenie kontroli pracy w komórkach SB;
- b) sprawdzanie wykonania wniosków pokontrolnych;
- c) dokonywanie wyjaśnień i badań spraw zleczanych przez Kierownictwo SB KW MO (równorzędnej);
- d) wykonywanie innych czynności zleczonych przez Kierownictwo SB KW MO (równorzędne).

3. W dziedzinie zadań Departamentu I MSW:

- a) organizowanie, koordynowanie i bezpośrednio realizowanie zadań Departamentu I MSW;
- b) wykonywanie innych zleczonych zadań przez Departament I MSW.

4. W dziedzinie doskonalenia zawodowego

- a) opracowywanie programów kształcenia i doskonalenia zawodowego uwzględniających potrzeby Służby Bezpieczeństwa KW MO w KP MO w zakresie zagadnień społeczno-politycznych, zawodowych, wojskowo-obronnych, wychowania fizycznego, niezbędnych do prawidłowego wykonywania zadań stojących przed Służbą Bezpieczeństwa;

- b) nadzorowanie przebiegu realizacji programów kształcenia i doskonalenia zawodowego w komórkach organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa KW MO i KP MO;
- c) opracowywanie i realizacja planów wydatków na kształcenie i doskonalenie zawodowe;
- d) zaopatrzenie komórek organizacyjnych Służby Bezpieczeństwa w potrzebne materiały szkoleniowe;
- e) wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo służbowe.

5. W dziedzinie zagadnień organizacyjno-etatowych i MOB

- a) prowadzenie prac w zakresie usprawniania i doskonalenia struktury organizacyjno-etatowej Służby Bezpieczeństwa KP MO (równorzędnych) i KW MO (równorzędnych);
- b) opracowywanie wniosków w sprawach organizacyjno-etatowych;
- c) prowadzenie badań funkcjonowania poszczególnych komórek organizacyjnych i stanowisk pracy w Służbie Bezpieczeństwa, a także kontroli w zakresie wykorzystania etatowych stanowisk pracy w komórkach SB;
- d) opracowywanie projektów regulaminów organizacyjnych i zakresów działania komórek organizacyjnych SB i poszczególnych stanowisk pracy;
- e) prowadzenie zbiorów etatów komórek SB w województwie, bieżące aktualizowanie etatów obowiązujących, prowadzenie ich rejestru i sporządzanie zestawień, a także ewidencji stanu etatowego, ilości i rodzaju stanowisk oraz innych danych etatowych;
- f) wykonywanie innych czynności organizacyjno-etatowych zleconych przez Kierownictwo Służby Bezpieczeństwa;
- g) prowadzenie prac MOB i koordynacja prac w tym przedmiocie w SB KP MO, Wydziałach (Samodzielnych Sekcjach) SB KW MO (równorzędnych), oraz współdziałanie w tym zakresie ze Służbą MO i innymi zainteresowanymi organami państwowymi.

Par. 13

Do zadań Wydziału II Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) należy:

1. Programowanie, koordynowanie i inspirowanie działań kontrwywiadowczych w skali województwa, organizowanie współdziałania w tym zakresie z innymi komórkami Służby MO, WSW, WOP.
2. Zapobieganie, rozpoznawanie i wykrywanie działalności wywiadowczej oraz kontrwywiadowcza ochrona osób i obiektów o charakterze obronnym.
3. Przygotowywanie materiałów do dezinformacji przeciwnika lub spowodowania korzystnych sytuacji operacyjnych w celu podjęcia przedsięwzięć ofensywnych lub profilaktycznych.

Dokumenty

4. Rozpoznawanie zainteresowań, zamiarów, planów, metod pracy, systemów łączności, struktur i składów osobowych wrogich służb specjalnych i zachodnio-niemieckich organizacji odwetowo-rewizjonistycznych.
5. Ujawnianie agentury wrogich służb specjalnych lub innych osób działających na rzecz tych służb rekrutujących się spośród obywateli polskich i cudzoziemców.
6. Prowadzenie rozeznania obywateli PRL utrzymujących kontakty z placówkami i pracownikami dyplomatycznymi i innymi instytucjami państw kapitalistycznych działającymi na terenie województwa.
7. Ochrona terenu województwa (miasta) przed penetracją przedstawicieli dyplomatycznych państw kapitalistycznych.
8. Koordynacja i prowadzenie działań w przedmiocie kontrwywiadowczego rozpoznania międzynarodowego ruchu osobowego.
9. Koordynacja i prowadzenie działań operacyjno-rozpoznawczych w odniesieniu do wyselekcjonowanych uciekinierów i ich kontaktów oraz byłych agentów obcych wywiadów i kadrowych pracowników ośrodków wywiadowczych państw kapitalistycznych.
10. Prowadzenie ochrony i kontroli osób mogących być przedmiotem zainteresowania ze strony wywiadów państw kapitalistycznych z uwagi na prowadzenie przez nich prac naukowo-badawczych, obronno-mobilizacyjnych lub posiadających dostęp do ważnych tajemnic państwowych.
11. Koordynacja i prowadzenie pracy operacyjnej w obiektach: żegluga morskiej i śródlądowej, międzynarodowych przewozów, PKP, PKS, lotnictwa komunikacyjnego oraz przedsiębiorstw świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw państw kapitalistycznych.
12. Zabezpieczenie operacyjne klubów i członków Polskiego Związku Krótkofalowców.
13. Przygotowywanie i wykorzystywanie sytuacji celem zdobycia osobowych źródeł informacji na rzecz Departamentu I MSW, oraz dla dotarcia do obozów uciekinierów, pomocników wywiadu państw kapitalistycznych, ośrodków dywersji politycznej i ideologicznej.
14. Uogólnienie doświadczeń, form i metod pracy kontrwywiadowczej dla doskonalenia socjalistycznego funkcjonariuszy kontrwywiadu.
15. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo SB i Departament II MSW.

Par. 14

Do zadań Wydziału III Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej należy:

W dziedzinie ochrony gospodarki narodowej:

1. Programowanie, koordynowanie i inspirowanie operacyjnej ochrony gospodarki narodowej przed wrogą działalnością na terenie województwa; organizowanie współdziałania w tym zakresie z innymi komórkami Służby Bezpieczeństwa oraz z kompetentnymi organami i instytucjami państwowymi.

2. Ochrona operacyjna obiektów kluczowych, specjalnych mających szczególne znaczenie dla rozwoju ekonomicznego kraju bądź województwa.
3. Prowadzenie rozpoznania specjalistów z państw kapitalistycznych zatrudnionych w obiektach gospodarki narodowej; zdobywanie dokumentacji naukowo-technicznej w drodze działań operacyjnych oraz rozpoznawanie kontaktów z kapitalistycznymi organizacjami gospodarczymi.
4. Operacyjne badanie: celowości zawieranych transakcji z krajami kapitalistycznymi; wprowadzania licencji, nowych technologii itp. w zakładach produkcyjnych.
5. Ochrona kadry wybitnych specjalistów, patentów, dokumentacji technicznej, instytutów naukowo-badawczych posiadających istotne znaczenie dla rozwoju gospodarki narodowej.
6. Prowadzenie pracy operacyjnej w instytucjach zajmujących się handlem zagranicznym.
7. Ujawnianie osób i grup prowadzących politycznie wrogą działalność (nawoływanie do przerw w pracy, manifestacji, tworzenia nielegalnych związków i grup); badanie nastrojów i analizowanie oraz ustalanie przyczyn zaistniałych niekorzystnych zjawisk w ochronianych obiektach.
8. Ujawnienie marnotrawstwa mienia społecznego, nieprawidłowości w inwestycjach itp. – powodujących straty w gospodarce narodowej.
9. Współdziałanie ze Służbą MO w zakresie zwalczania pasożytnictwa, szkodnictwa gospodarczego i niedbalstwa.
10. Kontrolowanie zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej.
11. Podejmowanie działań operacyjnych mających na celu zabezpieczenie prawidłowej realizacji założeń polityki rolnej przed szkodliwą działalnością.
12. Współdziałanie z czynnikami politycznymi i administracyjnymi w zakresie zapobiegania i rozładowywania napięć i konfliktów społecznych w obiektach gospodarki narodowej.
13. Rozpoznanie i przeciwdziałanie ujemnym zjawiskom występującym w grupach polskich pracowników zatrudnionych w krajach socjalistycznych.
14. Informowanie wojewódzkiej instancji partyjnej i organów państwowych o negatywnych tendencjach, zjawiskach i nieprawidłowościach występujących w planowaniu organizacji, zarządzaniu i produkcji na terenie województwa.

W dziedzinie zwalczania terroru politycznego, dywersji ideologicznej i politycznej:

1. Planowanie, koordynowanie i kontrolowanie działań Służby Bezpieczeństwa na terenie województwa w przedmiocie wykrywania, zapobiegania i zwalczania terroru politycznego, dywersji politycznej i ideologicznej.
2. Operacyjne zabezpieczenie środowisk naukowych, twórczych i młodzieżowych oraz pracowników środków masowej informacji przed oddziaływaniem ośrodków dywersyjnych.
3. Zwalczanie antysocjalistycznej i antypaństwowej propagandy pisanej i słownej, ujawnianie jej autorów i inspiratorów, przeciwdziałanie kolportażowi literatury pozbawionej debitu komunikacyjnego.

Dokumenty

4. Ustalanie i kontrolowanie osób utrzymujących bądź usiłujących nawiązać kontakty z ośrodkami dywersji w celu przekazywania informacji mogących przynieść szkody interesom PRL; ujawnianie form powiązań i kanałów łączności.
5. Ujawnianie osób i grup reprezentujących wrogie poglądy oraz oddziaływujących w tym duchu na społeczeństwo (rewizjonizm, syjonizm, nacjonalizm, socjaldemokracja itp.).
6. Ujawnianie i demaskowanie osób stanowiących transmisję obcych wpływów doktrynalnych w naukach społecznych.
7. Operacyjne zabezpieczenie międzynarodowych kongresów, konferencji, sympozjów oraz imprez kulturalnych i młodzieżowych organizowanych na terenie województwa, w których uczestniczą przedstawiciele krajów kapitalistycznych.
8. Przeciwdziałanie wykorzystywaniu legalnie działających organizacji, stowarzyszeń i klubów do prowadzenia szkodliwej działalności politycznej.
9. Organizowanie zabezpieczenia operacyjnego wyjazdów indywidualnych i grupowych pracowników nauki i specjalistów do państw kapitalistycznych.
10. Rozpoznawanie składów osobowych i stosowanych do form pracy ośrodków duszpasterstwa akademickiego i stanowo-zawodowego oraz podejmowanie przedsięwzięć dezintegracyjnych.
11. Ustalanie sprawców i inspiratorów terroru politycznego (morderstwa, podpaleń, pobicia, groźby); udział w wyjaśnianiu przestępstw kryminalnych, które ze względu na swój charakter nabierają znaczenia politycznego.
12. Przeciwdziałanie powstawaniu nielegalnych grup i związków.
13. Prowadzenie selektywnej, stałej lub okresowej kontroli operacyjnej osób znanych z podejmowania działalności destrukcyjnej.
14. Informowanie wojewódzkiej instancji partyjnej i organów państwowych o działalności osób, grup i ośrodków dywersyjnych.

Par. 15

Do zadań Wydziału IV Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej MO należy:

1. Programowanie, planowanie, inspirowanie i organizowanie działań operacyjnych w przedmiocie zapobiegania, rozpoznawania i przeciwdziałania wrogiej działalności reakcyjnej części hierarchii i kleru rzymskokatolickiego, związków wyznaniowych nierzymskokatolickich oraz stowarzyszeń katolickich.
2. Rozpoznawanie planów i zamiarów oraz strategii i taktyki działalności hierarchii Kościoła rzymskokatolickiego i zakonów, kościołów i związków wyznaniowych nierzymskokatolickich oraz świeckich stowarzyszeń katolickich. W rozpoznawaniu Wydział IV koncentruje swoje zainteresowania na działalności pozakulturowej wchodzącej w sferę poczynań niekorzystnych bądź wrogich pod względem polityczno-ideologicznym i społecznym oraz działań pozaprawnych, a szczególnie:

- a) orientacji politycznej biskupów, kurii, prowincji zakonnych, stowarzyszeń katolickich, kierownictw kościołów nierzymskokatolickich, ich stosunku do założeń ustrojowych PRL, polityki państwa, przepisów prawa;
 - b) powiązań ich kierownictwa z ośrodkami dywersji ideologiczno-politycznej;
 - c) planów i programów antyateistycznych i antylaickich; zamierzeń w sferze podejmowania ofensywy polityczno-ideologicznej;
 - d) planów i kierunków oraz form i metod działalności o charakterze elitarno-awangardowym i masowym, a szczególnie w zakresie roztaczania wpływów na młodzież akademicką i inteligencję twórczą;
 - e) struktury i zasad funkcjonowania ogniw centralnych, koncepcyjno-organizacyjnych oraz wykonawczych, ich obsady personalnej;
 - f) wewnętrznych stosunków i układów, tendencji kontestacyjnych w poszczególnych ogniwach organizacyjno-koncepcyjnych i wykonawczych;
 - g) tendencji nacjonalistycznych w kościołach i związkach wyznaniowych na tle mniejszości narodowych;
 - h) funkcjonowania uczelni katolickich i kościelnych (Katolicki Uniwersytet Lubelski, Akademia Teologii Katolickiej, fakultety teologiczne, Wyższe Seminarium Duchowne, Chrześcijańska Akademia Teologiczna), naboru kadry, kierunków, form i metod kształcenia;
 - i) funkcjonowania i rozbudowy zaplecza wydawniczego i propagandowego;
 - j) majątku zasobności finansowej oraz źródeł zasilania finansowego – z zagranicy i wewnątrz krajowego;
3. Rozpoznawanie powiązań z Watykanem, centralami zakonów, związków wyznaniowych oraz organizacji katolickich; przecinanie szkodliwych ideologicznie i politycznie kontaktów hierarchii i kleru oraz działaczy katolickich z zagranicznymi ośrodkami kościelnymi, katolickimi i ich działaczami; rozpoznawanie treści kontaktów z przedstawicielami hierarchii innych krajów, w tym szczególnie NRF i krajów Europy Zachodniej; przecinanie kontaktów z placówkami dyplomatycznymi państw zachodnich.
 4. Zapobieganie i wykrywanie nielegalnych organizacji oraz wszelkich form działalności noszącej charakter opozycji zorganizowanej bądź organizującej się m.in. na bazie byłych członków ugrupowań chadeckich, sodalicii, duszpasterstwa akademickiego oraz na bazie tzw. grup nieformalnych.
 5. Zapobieganie powstawaniu struktur i agend mogących podejmować działalność w zakresie dywersji ideologicznej oraz działalność szkodliwą i politycznie wrogą; zapobieganie przekształcaniu struktur i agend oraz działalności do celów poza religijnych oraz wykorzystywanie legalnych agend i stowarzyszeń do działalności sprzecznej z interesem państwa.
 6. Wykrywanie i zwalczanie źródeł zagrożenia porządku i bezpieczeństwa publicznego, wywołanych wrogą i inspiracyjną działalnością hierarchii i kleru na tle nielegalnego i budownictwa sakralnego: organizowanie grup ludności do wywierania presji na władze poprzez petycje, delegacje itp.; mobilizowanie przez kler grup do

obrony stanu posiadania Kościoła; przecinanie sytuacji konfliktowych mogących wpłynąć ujemnie na nastroje i sytuację polityczno-społeczną w poszczególnych środowiskach.

7. Zabezpieczenia – we współdziałaniu ze Służbą MO, organizowanych przez Kościół masowych imprez, grożących powstaniem psychoz tłumu i innych zagrożeń porządku i bezpieczeństwa publicznego („cudy”, peregrynacje, koronacje itp.).
8. Ochrona i wzmacnianie ruchu społecznie postępowego duchowieństwa i działaczy katolickich niektórych świeckich stowarzyszeń katolickich; rozpoznawanie stopnia afirmacji ustroju PRL przez poszczególne ogniwa i ludzi oraz podejmowanych prac i inicjatyw społecznie użytecznych.
9. Inspirowanie oraz prowadzenie działań specjalnych, wzmacniających wszystkie tendencje w poszczególnych kościołach, zakonach i związkach wyznaniowych, służące osłabianiu politycznego ostrza działań hierarchii oraz lojalizacji podstaw duchowieństwa wobec PRL.
10. Prowadzenie sondażu dot[yczących] politycznych nastrojów w środowiskach kleru oraz świeckich działaczy katolickich, uogólnianie uzyskiwanego rozpoznania w toku realizacji zadań określonych w punktach 2–9; wypracowywanie koncepcji strategii i taktyki działań operacyjnych.
11. Wypracowywanie skutecznych form koordynacji, nadzoru i kontroli nad realizacją wytycznych przez grupy Służby Bezpieczeństwa KP MO.

Par. 16

Do zadań Wydziału Śledczego Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO, należy:

1. Wszczywanie i prowadzenie postępowań przygotowanych o przestępstwa ścigane przez Służbę Bezpieczeństwa.
2. Prowadzenie śledztw i wykonywanie innych czynności zleconych przez prokuraturę.
3. Prowadzenie pracy operacyjnej w aresztach śledczych, wobec osób objętych dochodzeniem lub śledztwem.
4. Uczestniczenie w wykonywaniu niektórych czynności w sprawach operacyjnych.
5. Wykonywanie zleconych czynności śledczych w ramach pomocy prawnej komórkom Służby Bezpieczeństwa.
6. Wykonywanie czynności operacyjno-śledczych o charakterze profilaktycznym.
7. Ocena materiałów operacyjnych i oficjalnych wpływających do Wydziału.
8. Wypracowywanie, doskonalenie i uogólnianie doświadczeń w zakresie taktyki, form i metod prowadzenia postępowań przygotowawczych i śledztw.
9. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo Służby Bezpieczeństwa i Biuro Śledcze MSW.

Par. 17

Do zadań Wydziału Paszportów i Wiz Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej, należy:

1. Badanie i analiza zjawisk oraz problemów wynikających z wyjazdów za granicę obywateli polskich i przyjazdów oraz pobytów czasowych i stałych w PRL obco-krajowców.
2. Koordynacja, nadzór fachowy i instruktaż pracy powiatowych (równorzędnych) Komórek Paszportów i Wiz.
3. Prowadzenie wstępnego rozpoznania niektórych cudzoziemców – obywateli państw kapitalistycznych – przebywających w PRL na pobycie czasowym lub stałym.
4. Organizowanie pracy profilaktyczno-rozpoznawczej wśród obywateli polskich wyjeżdżających za granicę indywidualnie (prywatnie) lub zbiorowo za pośrednictwem biur podróży.
5. Rozpoznawanie osób posiadających polskie paszporty konsularne w czasie ich pobytu w kraju.
6. Prowadzenie pracy operacyjno-rozpoznawczej cudzoziemców przebywających na terenie województwa.
7. Przyjmowanie dokumentów, rozpatrywanie wniosków i podejmowanie decyzji w sprawach o wyjazdy za granicę, wydawanie dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy PRL.
8. Prowadzenie ewidencji cudzoziemców z terenu województwa przebywających na pobycie stałym lub czasowym.
9. Prowadzenie czynności lub podejmowanie wobec cudzoziemców decyzji dotyczących następujących spraw:
 - a) wiz wyjazdowych do PRL;
 - b) repatriacji;
 - c) azylu;
 - d) zatrudnienia w państwowych zakładach pracy;
 - e) nabycia nieruchomości;
 - f) wypadków samochodowych i innych;
 - g) przestępstw;
 - h) zatrzymań i przebywania w zakładach karnych;
 - i) wydalania z granic PRL.
10. Udzielanie informacji osobom i instytucjom zwracającym się w sprawach paszportowych.
11. Zakładanie, aktualizowanie, przechowywanie i wypożyczanie komórkom operacyjnym Służby Bezpieczeństwa do służbowego wykorzystywania akt paszportowych obywateli oraz akt cudzoziemców przebywających czasowo lub na pobycie stałym w PRL.

12. Rozpatrywanie odwołań od decyzji paszportowych Grup Paszportów i Wiz Służby Bezpieczeństwa Komend Powiatowych (równorzędnych) Milicji Obywatelskiej.
13. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo służbowe.

Par. 18

Do zadań Wydziału „A” Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Zapewnienie Komendzie Wojewódzkiej (równorzędnej) Milicji Obywatelskiej łączności szyfrowej i kodowej z ustalonymi jednostkami Resortu Spraw Wewnętrznych oraz innych resortów, urzędów i instytucji.
2. Zapewnienie przekazywania i odbioru Komendzie Wojewódzkiej MO (równorzędnej) jawnych informacji, telegraficznymi i telefonicznymi środkami łączności.
3. Udzielanie pomocy terenowym jednostkom innych resortów, urzędów i instytucji centralnych znajdujących się na terenie województwa (miasta), w zakresie organizacji łączności szyfrowej, kodowej, szkolenia kadr oraz przechowywania dokumentów szyfrowych, kodowych i innych materiałów szyfrowych.
4. Organizowanie dla potrzeb Komendy Wojewódzkiej MO nowych kierunków łączności szyfrowej i nowych sieci łączności kodowej.
5. Sprawowanie nadzoru i dokonywanie kontroli w zakresie całokształtu pracy szyfrowej i kodowej w jednostkach szczebla powiatowego i granicznych placówkach kontrolnych oraz udzielanie tym jednostkom instruktażu i fachowej pomocy.
6. Wyposażenie w techniczne urządzenia szyfrujące komórek szyfrowych Komend Powiatowych MO (równorzędnych) oraz udzielanie pomocy w tym zakresie innym jednostkom terenowym na szczeblu województwa.
7. Opracowywanie i opiniowanie projektów przepisów dotyczących łączności szyfrowej i kodowej oraz opracowywanie dokumentów kodowych dla zapewnienia łączności w czasie ćwiczeń i realizacji przedsięwzięć operacyjnych organizowanych przez jednostki KW MO, KP MO oraz inne jednostki resortu Spraw Wewnętrznych.
8. Zaopatrywanie w dokumenty szyfrowe i kodowe komórek szyfrowych Komend Powiatowych (równorzędnych) MO; innych jednostek podległych Komendzie Wojewódzkiej MO; komórek szyfrowych innych resortów, urzędów i instytucji centralnych znajdujących się na terenie województwa (miasta).
9. Wykonywanie dekryptażu niektórych zaszyfrowanych lub zakodowanych materiałów uzyskiwanych przez komórki operacyjne Komendy Wojewódzkiej MO (równorzędnej) o Komend Powiatowych (równorzędnych) MO.
10. Wykonywanie w ustalonym zakresie prac związanych z naprawami technicznych urządzeń szyfrujących będących na wyposażeniu Wydziału „A” Komendy Wojewódzkiej MO (równorzędnej) i jednostek Resortu Spraw Wewnętrznych podległych Komendzie Wojewódzkiej MO (równorzędnej).

11. Prowadzenie ewidencji szyfrów i dokumentów szyfrowych oraz dokumentów kodowych i kluczy do dokumentów kodowych znajdujących się w komórkach szyfrowych lub wykorzystywanych przez jednostki i komórki wymienione w pkt 8.
12. Organizowanie i zapewnienie funkcjonowania łączności szyfrowej i kodowej podczas ćwiczeń, w ramach szkolenia obronnego organizowanych przez Komendę Wojewódzką MO (równorzędną) i podległe jej jednostki oraz przez Wojewódzki Komitet Obrony (równorzędne).
13. Przygotowanie niezbędnych sił i środków do zapewnienia łączności szyfrowej i kodowej na wypadek poważnego zagrożenia lub naruszenia porządku publicznego.
14. Prowadzenie wymiany szyfro-telegramów ćwiczebnych 32-znakowych i cyfrowych w ramach ćwiczeń ruchomych radiostacji KF Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO.
15. Organizacja tajnych przechowalni i przechowywanie w nich dokumentów szyfrowych, kodów utajnających, zasadniczych i rezerwowych, przeznaczonych do użycia w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i w czasie wojny.
16. Realizacja niezbędnych przedsięwzięć zmierzających do zapewnienia łączności szyfrowej i kodowej dla potrzeb stanowisk kierowania Wojewódzkiego Komitetu Obrony (równorzędnego) oraz Powiatowych Komitetów Obrony.
17. Wykonywanie innych zadań zleconych przez Kierownictwo służbowe.

Par. 19

Do zadań Wydziału „B” Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Prowadzenie obserwacji i ustaleń zewnętrznych form działalności osób pozostających w zainteresowaniu operacyjnym Służby Bezpieczeństwa, Służby MO, na zlecenie komórek operacyjnych.
2. Wykonywanie innych ustaleń na zlecenie komórek operacyjnych.
3. Dokonywanie w sposób tajny zdjęć fotograficznych osób obserwowanych, ich kontaktów i dokumentowanie fotografią operacyjną ważniejszych momentów zachowania się obserwowanych osób.
4. Informowanie komórek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa i Służby MO o dogodnych sytuacjach dla zatrzymania osób podejrzanych bądź przeprowadzenia innych przedsięwzięć operacyjnych.
5. Udzielanie pomocy zainteresowanym komórkom operacyjnym Służby Bezpieczeństwa w czasie przeprowadzanych kombinacji operacyjnych.
6. Prowadzenie pracy operacyjnej w niektórych hotelach na terenie województwa (miasta).

Dokumenty

7. Pozyskiwanie i praca z osobowymi źródłami informacji wśród personelu hotelowego i należących do nich zakładów gastronomicznych.
8. Organizowanie współdziałania z komórkami operacyjnymi Służby Bezpieczeństwa i Służby MO w zakresie realizacji zadań.
9. Przekazywanie uzyskiwanych materiałów operacyjnych zainteresowanym komórkom operacyjnym do dalszego wykorzystania.
10. Analiza i ocena działania obserwacji zewnętrznej Służby Bezpieczeństwa; doskonalenie form, metod i kierunków działania komórek obserwacyjnych Wydziału „B”.
11. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo służbowe.

Par. 20

Do zadań Wydziału „C” Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Prowadzenie ewidencji i rejestracji spraw operacyjnych osób, faktów i zdarzeń będących przedmiotem zainteresowania komórek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa, Służby MO, WOP.
2. Prowadzenie innych kartotek i skorowidzów zgodnie z przepisami Biura „C” MSW.
3. Przyjmowanie, przechowywanie i zabezpieczanie materiałów archiwalnych.
4. Udzielanie informacji, koordynacja zainteresowań i udostępnienie materiałów archiwalnych upoważnionym komórkom i osobom.
5. Opracowywanie analiz zakończonych, zaniechanych spraw operacyjnych i wyeliminowanych osobowych źródeł informacji.
6. Opracowywanie analiz i sprawozdań statystycznych obejmujących dane znajdujące się w Wydziale „C”, a dotyczące działalności komórek SB i MO oraz opracowywanie wybranych zagadnień, których bazę źródłową stanowią rejestracja kartoteczna i zasoby archiwalne KW MO.
7. Opiniowanie kandydatów do prac MOB i innych prac tajnych w skali województwa (miasta).
8. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwa Służbowe.

Par. 21

Do zadań Wydziału „T” Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Stosowanie PP, PT, PDF u osób pozostających w zainteresowaniu komórek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa i Służby MO na podstawie zatwierdzającego wniosku.
2. Pozyskiwanie i praca z osobowymi źródłami informacji w zakresie realizacji zadań Wydziału „T”.
3. Prowadzenie penetracji na obiektach i u osób będących w zainteresowaniu komórek operacyjnych oraz dorabianie kluczy i otwieranie zamków u osób i w obiektach rozpracowanych.

4. Wykonywanie tajnej dokumentacji fotograficznej osób i obiektów na zlecenie komórek operacyjnych oraz wykonywanie reprodukcji tych dokumentów.
5. Obsługa sprzętu technicznego i odtwarzanie nagranych rozmów oraz konserwacja sprzętu technicznego.
6. Organizowanie i koordynowanie pracy w dziedzinie techniki operacyjnej na terenie województwa (miasta).
7. Współdziałanie z komórkami zlecającymi zadania w zakresie ich realizacji.
8. Uogólnianie doświadczeń, form i metod pracy z zakresu prowadzenia techniki operacyjnej oraz prowadzenie nowych osiągnięć naukowych.
9. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo służbowe.

Par. 22

Do zadań Wydziału „W” Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Sprawowanie fachowego nadzoru nad działalnością grup „W” KP MO (równorzędnych) oraz zaopatrywanie ich w niezbędny sprzęt specjalistyczny.
2. Dokonywanie przeglądu krajowej korespondencji:
 - a) na zamówienie komórek operacyjnych;
 - b) wyrywkowo korespondencji dotyczącej określonych grup, środowisk lub rejonów wskazanych przez jednostki i komórki operacyjne MSW, KW MO i MON oraz na polecenie Dyrektora Biura „W”, Kierownictwa KW MO (równorzędnego) i na uzasadnione wnioski kierowników uprawnionych jednostek organizacyjnych MSW i MON.
3. Prowadzenie wstępnego badania laboratoryjnego przesyłek podejrzanych.
4. Ustalanie autorów anonimów i innych za pomocą wzorów pism na podstawie uzasadnionych wniosków.
5. Podejmowanie przesyłek listowych nadanych w urzędach pocztowych przez osoby pozostające w zewnętrznej obserwacji.
6. Zaopatrywanie dla celów operacyjnych krajowych przesyłek pocztowych w odpowiednie znaki i stemple urzędów pocztowych, z którymi współpracują lub współdziałają.
7. Współpraca z jednostkami i komórkami operacyjnymi, uprawnionymi do korzystania z pracy „W”. Przekazywanie tym jednostkom i komórkom ujawnionych w wyniku kontroli materiałów „W” kwalifikujących się do operacyjnego wykorzystania.
8. Sporządzanie dla Kierownictwa KW MO (równorzędnego) i dla Biura „W” informacji o aktualnych, istotnych zagadnieniach występujących w materiałach „W”.
9. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo służbowe.

Par. 23

Do zadań Samodzielnej Sekcji Kadr Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Właściwe gospodarowanie kadrami Służby Bezpieczeństwa, zapewnienie doboru i rozmieszczenia kadr niezbędnych do wykonywania w województwie zadań stawianych przed organami Służby Bezpieczeństwa.
2. Przygotowywanie rezerwy funkcjonariuszy do objęcia stanowisk kierowniczych oraz rezerwy kadrowej na okres mobilizacji i wojny.
3. Nadzorowanie postępowania kierowników komórek organizacyjnych SB KW MO i KP MO w zakresie załatwienia spraw kadrowych i stosowania regulaminu dyscyplinarnego.
4. Analizowanie okresowo stanu i potrzeb kadrowych w Służbie Bezpieczeństwa, przydatności kadry kierowniczej i specjalistycznej oraz innych problemów związanych z tym zagadnieniem, przedstawiające kierownictwu SB KW MO i Departamentowi Kadr odpowiednie wnioski.
5. Wykonywanie innych czynności zleconych przez Kierownictwo służbowe.

Par. 24

Do zadań Samodzielnej Sekcji Ogólnej Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO należy:

1. Prowadzenie prac związanych z przyjmowaniem i wysyłaniem korespondencji Kierownictwa SB KW MO, a także niektórych czynności o charakterze techniczno-porządkowym.
2. Kompletowanie przepisów ogólnopaństwowych, resortowych i innych dla potrzeb SB KW MO.
3. Informowanie komórek organizacyjnych SB KW MO i KP MO o wydanych przepisach ogólnopaństwowych i wewnętrznych resortu mających znaczenie dla tych komórek.
4. Organizowanie i obsługa odpraw i narad służbowych zarządzanych przez Kierownictwo SB KW MO oraz ich dokumentowanie.
5. Sporządzanie grafików narad, dyżurów operacyjnych w SB KW MO.
6. Wykonywanie maszynopisów dla potrzeb Kierownictwa SB KW MO oraz powielanie dokumentów.
7. Zaopatrywanie w materiały biurowe i sprzęt kancelaryjny.
8. Prowadzenie funduszu „O” dysponenta II stopnia oraz kontrola dysponowania funduszem „O” przez dysponentów III stopnia.

Par. 25

I zastępcy komendantów wojewódzkich (równorzędni) MO ds. Służby Bezpieczeństwa opracują na podstawie ramowego zakresu pracy Służby Bezpieczeństwa

Komendy Wojewódzkiej (równorzędnej) MO szczegółowe zakresy pracy dla poszczególnych komórek i stanowisk w Służbie Bezpieczeństwa KW MO, uwzględniające w nich dominujące na swoim terenie problemy polityczne, ekonomiczne (zwłaszcza występujące w przemyśle i rolnictwie), społeczne.

Źródło: AIPN, 1585/320, k. 132–157, mps.

Załącznik nr 8

Kraków, dnia 6 IV 1973 r.

Tajne

Projekt etatowy
Wojewódzkiej Służby Bezpieczeństwa w Krakowie

Lp.	Nazwa jednostki	Aktualny etat	Propon[owany] etat
1	Szef Woj[ewódzkiej] Służby Bezpieczeństwa	1	1
2	Z-cy szefa Woj[ewódzkiej] Służby Bezpiecz[ęństwa]	1	2
3	Kierownik Inspektoratu WSB	–	1
4	Inspektorat Kontroli	5	4
5	Inspektorat prognozowania i planowania operacyjnego	–	3
6	Inspektorat analiz i informacji	–	3
7	Inspektorat MOB	–	1
8	Inspektorat Departamentu I	2	3
9	Inspektorat Kadr i Szkolenia	–	6
10	Wydział II	54	54
11	Wydział III	60	60
12	Wydział IV	29	29
13	Wydział Paszportów i Wiz	42	42
14	Wydział „T”	58	58
15	Wydział „W”	29	29
16	Wydział „B”	78	78
17	Wydział Śledczy	22	22
18	Wydział „C”	25	25
19	Samodzielna Sekcja „C”	10	10
20	Sekcja Ogólna	–	5
	Razem	416	436

Źródło: AIPN, 1585/325, k. 56, mps.

Marcin Kasprzycki

**Reorganisation plans for Służba
Bezpieczeństwa (Security Service) in poviats
and voivodeships prepared by the Ministry
of Interior in 1971-1973 (taking into
account preparations for reorganisation
in Krakowskie voivodeship)**

The article addresses the issue of the reorganisation of the territorial structures of the political police following the shift in party and state authorities in December 1970. The new minister of Internal Affairs, General Franciszek Szlachcic, initiated on March 1971 the foundation of the Commission for the Facilitation of Work Organisation in the Ministry of Internal Affairs. One of its tasks comprised an analysis of the work structure and organisation of the units of the Security Service (SB), in particular on the district level, treated as the basic organisational-executive cell of the security apparatus with regard to tasks resulting from protection of the system of the People's Republic of Poland (PRL). The article discusses the stages of the analytical and research works and consultations connected with the preparation of action scopes, regulations and organisational structure and personnel of district and provincial SB units. One of the discussed topics concerned consultations regarding the proposed names for reorganised SB units. Moreover, it describes the analytical works conducted in SB units of the Kraków province. The result of the programme, completed in May 1973, was the „Report regarding streamlining of the organisational structure of the units of the ministry of internal affairs“. Nonetheless, the proposed solutions were not implemented, with one of the reasons resting in the decision of the top-level party-state management concerned with the administrative reform of the state. The appendices to the article include, among other things, proposals regarding the organisational and personnel structure of SB KP MO (Security Office, Provincial Civic Militia Headquarters), organisational regulations of SB KW MO, and the register of full-time job positions within the district and provincial Security Service.

Key words: Security Service, reorganisation, SB organisational structure, SB organisational regulations, administrative reform, district Security Service, provincial Security Service